

**Lapsen varhaiskasvatuspolun aikaiset siirtymät ryhmästä
toiseen päiväkodin johtajien kuvaamina**

Mirva Nousiainen

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2020
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Nousiainen, Mirva. 2020. Lapsen varhaiskasvatuspolun aikaiset siirtymät ryhmästä toiseen päiväkodin johtajien kuvaamina. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 82 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspolun aikaisista siirtymistä ryhmästä toiseen. Tarkastelun kohteena olivat siirtymiä päiväkotiryhmästä toiseen aiheuttavat ja ryhmien muodostamiseen vaikuttavat tekijät. Tutkimuksessa tarkasteltiin siirtymäprosessien eri vaiheita osallisuuden näyttämisen näkökulmasta. Kiinnostuksen kohteena olivat myös johtajien kuvaamat siirtymiä tukevat tekijät sekä toimivat käytänteet, joiden avulla on mahdollista tukea lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuutta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla 13 päiväkodin johtajaa, jotka työskentelevät samassa kaupungissa. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Aineiston analysointi toteutettiin laadullista temaattista sisälönanalyysiä hyödyntäen.

Siirtymiä päiväkotiryhmästä toiseen tapahtuu uuden toimintakauden alussa sekä toimintakauden aikana. Johtajat perustelivat siirtymiä lapsen sekä ryhmärakenteeseen liittyvillä tekijöillä. Johtajien kuvauksen mukaan lapsi on välillisesti osallisena etenkin siirtymiin liittyvässä päätöksenteossa. Huoltajia kuullaan, kahta prosessia vertailtaessa, enemmän toimintakauden aikana tapahtuvissa siirtymäprosesseissa. Päiväkodin johtajien mukaan lapsiperusteisuus, ennakointi sekä hyvä valmistelu yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa mahdollistavat sujuvan siirtymän. Jatkuvuuden ja pysyvyyden takaamiseksi tulee kyseenalaistaa perinteisiä päiväkotien ryhmärakenteita.

Tutkimuksen tuloksia on mahdollista hyödyntää siirtymäprosesseja suunniteltaessa ja arvioitaessa sekä pohdittaessa päiväkotien ryhmärakenteita. Laajemman käsityksen muodostamiseksi siirtymistä, tulisi jatkossa tutkia, miten lapset, huoltajat ja henkilöstö kokevat oman osallisuutensa siirtymäprosesseissa sekä niihin liittyvässä päätöksenteossa.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, siirtymäprosessit, osallisuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	5
2 SIIRTYMÄT RYHMÄSTÄ TOISEEN LAPSEN VARHAISKASVATUSPOLUN AIKANA.....	8
2.1 Siirtymiä ohjaavat rakenteelliset tekijät.....	8
2.2 Siirtymät toimintakulttuurisina muutoksina.....	12
2.3 Onnistuneen siirtymän merkitys lapselle.....	15
3 ERI TOIMIJOIDEN OSALLISTUMINEN SIIRTYMÄPROSESSEIHIN. 20	
3.1 Osallisuuden mahdollistuminen siirtymäprosesseissa	20
3.2 Lapsen osallisuus siirtymäprosesseissa	24
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
5.1 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu	30
5.2 Aineiston temaattinen sisällönanalyysi	31
5.3 Eettiset ratkaisut.....	37
6 TUTKIMUSTULOKSET	40
6.1 Päiväkodin johtajien kuvaamat siirtymiä aiheuttavat ja ryhmien muodostukseen vaikuttavat tekijät sekä niihin liittyvät perustelut.....	40
6.1.1 Uuden toimintakauden alussa siirtymiä aiheuttavat ja ryhmien muodostukseen vaikuttavat tekijät.....	41
6.1.2 Toimintakauden aikana siirtymiä aiheuttavat tekijät	43
6.2 Siirtymäprosesseihin osallistujat ja osallisuuden näyttäytyminen prosessien eri vaiheissa	45

6.2.1 Osallisuuden näyttäytyminen uuden toimintakauden alussa tapahtuvassa siirtymäprosessissa	46
6.2.2 Osallisuuden näyttäytyminen toimintakauden aikana tapahtuvassa siirtymäprosessissa	48
6.3 Lapsen siirtymää tukevia tekijöitä sekä toimivia käytänteitä lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi	50
7 POHDINTA.....	55
7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	55
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	63
LÄHTEET	69
LIITTEET	78

1 JOHDANTO

Merkittävänä osana nykyajan lasten elämää on osallistuminen institutionaaliseen varhaiskasvatukseen (Karila 2016, 42), joka tapahtuu pääsääntöisesti päiväkodeissa (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017). Lähes jokainen päiväkodissa oleva lapsi kohtaa tilanteita, joissa hän siirtyy ryhmästä toiseen varhaiskasvatuspolkunsu aikana. Ainoastaan pelkkään esiopetukseen osallistuva lapsi saattaa kohdata ensimmäisen institutionaalisen siirtymänsä vasta koulun aloituksen yhteydessä. Päiväkotien lapsiryhmät muuttuvat jollain tasolla vuosittain. Osa lapsista jää ryhmään ja osan siirtyessä eteenpäin uusia lapsia tulee tilalle tai kaikki ryhmän lapset siirtyvät ryhmästä toiseen (Heinonen ym. 2016, 229). Lapsiryhmien muodostamiseen käytetään keväisin paljon aikaa ja se on mahdollisesti useita kuukausia kestävä prosessi. Siirtymät sekä ryhmien muodostamisprosessi koskettavat jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa ja siellä työtä tekevää, joten niiden näkyväksi tekeminen tutkimuksen myötä on merkityksellistä.

Pääsääntöisesti varhaiskasvatusta koskevissa raporteissa sekä tutkimuksissa tarkastellaan siirtymiä kotoa institutionaalisen kasvatuksen piiriin tai siirtymää varhaiskasvatuksesta kouluun (Babić 2017; Bernal, Attanasio, Peña & Vera-Hernández 2019; European Commission/EACEA/Eurydice 2019; Kariikoski 2008; Rimm-Kaufman & Pianta 2000; Strawhacker 2013). Varsin vähäiselle huomiolle ovat jääneet muut lapsen varhaiskasvatuspolun aikana tapahtuvat siirtymät (Fincham & Fellner 2016; O'Farrelly & Hennessy 2014), jotka saattavat aiheuttaa lapselle samanlaisia muutoksia kuin edellä mainitut siirtymät. Etenkin suomalaisen kontekstiin sijoittuvaa tutkimusta on vähän. O'Farrellyn ja Hennessyn (2014, 293–330) näkemyksen mukaan koulun aloittaminen on epäilemättä merkittävä virstanpylväs lapsen elämässä, mutta siihen johtavat siirtymät ovat vähemmän ymmärrettyjä ja tunnistettuja. Tästä johtuen tutkimuksellisessa tiedossa on merkittävä aukko siinä, miten voitaisiin parhaiten edistää lasten ja heidän perheidensä myönteisiä kokemuksia siirtymistä lapsen varhaisimpina vuosina.

Päiväkotiryhmästä toiseen tapahtuvien siirtymien määrittely on kirjavaa. Toisinaan niitä kuvataan vertikaalisina siirtyminä ja toisinaan taas horisontaalisina siirtyminä. Tämä osaltaan kuvaa niihin keskitettyä vähäistä huomiota. Esimerkiksi Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) (Vlasov ym. 2018, 44) on jaotellut, aiempiin tutkimuksiin perustuen, varhaiskasvatukseen liittyvät siirtymät joko vertikaalisiin tai horisontaalisiin siirtymiin. Vertikaalisilla tarkoitetaan esimerkiksi kotoa varhaiskasvatuksen piiriin, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen siirtymistä. Horisontaalisilla puolestaan tarkoitetaan eri palvelumuotojen tai päiväkodin ryhmien välillä tapahtuvia siirtymiä.

Tässä tutkimuksessa lapsen varhaiskasvatuspolun aikaisilla siirtymillä tarkoitetaan lapsen siirtymistä pysyvästi ryhmästä toiseen, joko uuden toimintakauden alussa tai toimintakauden aikana. Näitä siirtymiä tarkastellaan Rutasen ja Karilan (2013) kuvaamina vertikaalisina siirtyminä, koska niissä on kyse lineaarisesti jatkuvalla varhaiskasvatuspolulla tapahtuvasta pysyvästä muutoksesta. O'Connorin (2018, xiii) mukaan horisontaaliset siirtymät nähdään yleensä lyhytaikaisempina muutoksina, esimerkiksi saman päivän aikana tapahtuvina siirtyminä. Hän tuo vertikaalisten ja horisontaalisten siirtymien rinnalle käsitteen ”sisäinen siirtymä” tarkoittaen tällä siirtymää saman järjestelmän sisällä ryhmästä toiseen lapsen iästä tai kehitysvaiheesta johtuen. Suomalaisessa kontekstissa tapahtuva lapsen päiväkotiryhmästä toiseen siirtyminen voidaan nähdä myös tällaisena sisäisenä siirtymänä, koska järjestelmä ei muutu, vaikka henkilöt, tila ja kenties myös pedagogiikka saattavatkin muuttua.

Ryhmästä toiseen siirtyminen ei ole hetkellinen tapahtuma, vaan siihen liittyy useampia tapahtumia. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Johanssonin (2007) kehotuksen mukaisesti siirtymiä ennemminkin prosesseina kuin yksittäisinä tapahtumina siirtymävaiheen dynaamisen luonteen takia. Päiväkotitoiminta on kasvatusinstituutio, joten tarkastelun kohteena ovat siirtymät institutionaalisina tapahtumaketjuina, eli prosesseina. Näitä prosesseja ovat uuden toimintakauden alkuun liittyvät ryhmienmuodostusprosessit ja toimintakauden aikana tapahtuviin siir-

tymiin liittyvät prosessit. Prosessista riippumatta, siirtymäprosessin voidaan ajatella jakautuvan edelleen kahteen päävaiheeseen: päätöksentekoprosessiin, johon kuuluu päätöksen valmistelu sekä varsinaiseen siirtymään uuteen ryhmään.

Tutkimuksen informantteina ovat päiväkodin johtajat, koska he vastaavat päiväkotinsa toiminnasta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018) ja näin olen myös ryhmärakenteesta ja ryhmien muodostamisesta. He ovat vastuussa ryhmienmuodostusprosesseista sekä toimintakauden aikana tapahtuviin siirtymiin liittyvistä prosesseista. Toiminnasta vastaamiseen kuuluu luonnollisesti varhaiskasvatusta ohjaavien säädösten ja määräysten noudattaminen. Näiden säädösten noudattamisen lisäksi, etenkin viime vuosina, merkittäväksi tehtäväksi on noussut päiväkodin tilojen tehokas käyttö, päiväkodin käyttöasteen tulisi olla mahdollisimman korkea. Varhaiskasvatukseen hakijoita on läpi vuoden ja ryhmät tulisi pitää mahdollisimman täynnä, jotta käyttö olisi tehokasta. Tähän on suhteutettava laadukkaasti järjestettävä varhaiskasvatus, jonka lähtökohtana on lapsen etu, jatkuvuuden ja pysyvyyden kannattelu sekä lapsen ja huoltajien osallisuuden mahdollistaminen toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Tutkimuksen teoreettisessa osuudessa tarkastellaan siirtymiin ja ryhmienmuodostamiseen liittyviä rakenteellisia reunaehtoja, siirtymiä toimintakulttuurisina muutoksina, onnistuneen siirtymän merkitystä lapselle sekä eri toimijoiden osallisuutta prosesseihin. Tutkimuksen tulososiossa esitellään laadullisen teemaattisen sisällönanalyysin myötä johtajien kerronnassa esiin tulleita ryhmästä toiseen siirtymiä aiheuttavia tekijöitä, ryhmien muodostukseen vaikuttavia tekijöitä, eri toimijoiden osallisuuden näyttäytymistä prosesseissa sekä siirtymiä tukevia tekijöitä ja toimivia käytänteitä lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin varhaiskasvatuspolun aikaisten siirtymien merkityksellisyyttä sekä tuoda esiin uusia näkökulmia siirtymiin liittyviin käytänteisiin ja ryhmärakenteisiin. Tutkimuksen tuloksia on mahdollisuus käyttää siirtymäprosessien suunnittelun ja arvioinnin tukena.

2 SIIRTYMÄT RYHMÄSTÄ TOISEEN LAPSEN VARHAISKASVATUSPOLUN AIKANA

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa tapahtuva varhaiskasvatus on ryhmämuotoista toimintaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 18). Ryhmämuotoisen toiminnan johdosta lapsen varhaiskasvatuspolun aikana tapahtuu siirtymiä. Perinteisesti suomalaisten päiväkotien lapsiryhmät on muodostettu henkilöstön mitoittamiseen perustuneen ikäjaottelun mukaan (Rutanen & Karila 2013, 17). Alle kolmevuotiaiden ryhmiä kutsutaan pienten ryhmiksi ja edelleen 3–5-vuotiaiden ryhmiä isojen ryhmiksi. Myös sisarusryhmän -käsitettä käytetään ajoittain, kun samassa ryhmässä on 0–6 -vuotiaita lapsia. Esioppilaat ovat usein omissa ryhmissään. Ryhmärakenteissa saattaa olla vaihteluita esimerkiksi esiopetusryhmän sijainnin mukaan. Koulujen yhteydessä on useimmiten niin sanottuja puhtaita esiopetusryhmiä, kun taas päiväkodin tiloissa sijaitsevissa esiopetusryhmissä saattaa olla nuorempiakin lapsia mukana. Näiden kasvatusinstituutioihin perinteisesti muodostuneiden lasten ikään liittyvien rakenteiden (Rutanen & Karila 2013, 17) takia lapset pääsääntöisesti kohtaavat siirtymiä täyttäessään kolme vuotta ja siirtyessään esiopetukseen. Myös erillisiin, esimerkiksi vain viisivuotiaille tarkoitettuihin ryhmiin siirtyminen on mahdollista. Nämä ikään perustuvat siirtymät tapahtuvat pääsääntöisesti uuden toimintakauden alussa, mutta siirtymiä saattaa tapahtua myös toimintakauden aikana eri syistä johtuen, joihin palataan tutkimuksen aineistoa tarkasteltaessa.

2.1 Siirtymiä ohjaavat rakenteelliset tekijät

Varhaiskasvatuksen järjestämistä määrittelevät varhaiskasvatuslaki (540/2018), valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018), Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Näiden pohjalta kunnan tulee laatia kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma sekä esiopetuksen opetussuunnitelma määrittämään tarkemmin kunnassa

järjestettävää varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toimii osana kansallista varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmää, joten myös Karvin julkaisema Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirja (Vlasov ym. 2018) ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä. Varhaiskasvatuslaki sekä edellä mainitut valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet eivät suoranaisesti ohjaa siirtymien toteuttamista varhaiskasvatuksessa, mutta määrittävät rakenteellisia reunaehtoja sekä periaatteita, joiden mukaan siirtymät tulee suunnitella ja toteuttaa.

Varhaiskasvatuslaki määrittää päiväkodeissa toteutettavan varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja ryhmäkokosäädöksillä sekä henkilöstömitoituksella. Päiväkodissa tulee olla kasvatus-, hoito- ja opetustehtävissä varhaiskasvatuksessa olevien lasten ikään, määrään ja varhaiskasvatuksessa viettämäänsä päivittäiseen aikaan suhteutettuna riittävästi henkilöitä, joilla on laissa säädetty varhaiskasvatuksen opettajan, sosionomin tai lastenhoitajan kelpoisuus. Tässä tutkimuksessa näistä varhaiskasvatuksen ammattilaisista käytetään yhteisnimitystä henkilöstö, koska ammattinimikkeillä ei ole merkitystä tutkimuksen kannalta. Varhaiskasvatuslain mukaan valtioneuvoston asetuksessa varhaiskasvatuksesta säädetään tarkemmin mitoituksesta. Asetuksessa on mahdollista säätää suhdeluvut erikseen alle kolmivuotiaille lapsille ja vähintään kolme vuotta täyttäneille sekä erikseen kolme vuotta täyttäneille enintään viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa oleville ja enemmän kuin viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa oleville lapsille. Päiväkodin yhdessä ryhmässä saa yhtä aikaisesti olla läsnä enintään kolmea 1 momentissa tarkoitettua varhaiskasvatuksen tehtävissä olevaa henkilöä vastaava määrä lapsia. Lain mukaan varhaiskasvatuksen ryhmiä muodostettaessa, tiloja suunniteltaessa sekä käyttöä järjestettäessä tulee huomioida varhaiskasvatukselle säädetty tavoitteet sekä mahdollisuus saavuttaa ne. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Valtioneuvoston asetuksessa varhaiskasvatuksesta (753/2018, 1 §) todetaan varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksesta seuraavaa:

Päiväkodissa tulee kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on varhaiskasvatuslain (540/2018) 26–28 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään kahdeksaa enemmän kuin viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

Enintään neljää alle kolmivuotiasta lasta kohden tulee päiväkodissa kasvat-, opetus- ja hoitotehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Päiväkodissa tulee kasvat-, opetus- ja hoitotehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on 1 momentissa mainittu ammatillinen kelpoisuus enintään 13 enintään viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

Tämä asetus määrittää päiväkotien ryhmien maksimikoon. Tosin nykyiseen hallitusohjelmaan on kirjattu ryhmäkokojen pienentäminen 1.8.2020 alkaen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019). Käytännössä juuri nämä suhdelukujen erot yli ja alle kolmevuotiaiden kohdalla aiheuttavat sen, että osa lapsista siirretään toiseen ryhmään heidän täyttäessään kolme vuotta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan (2018) lapsiryhmien muodostaminen voidaan toteuttaa eri tavoin. Ryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon esimerkiksi lasten tuen tarve, ikä tai sisarusuhteet. Ryhmien tulee olla tarkoituksenmukaisia ja niitä muodostettaessa tulee huomioida ryhmien enimmäiskokoon ja henkilöstön mitoitukseen liittyvät varhaiskasvatustilain säännökset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 18.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan siirtymävaiheet tulee suunnitella ja niitä tulee arvioida lasten kehityksen, hyvinvoinnin sekä oppimisen sujuvuuden turvaamiseksi. Siirtymien sujuvuuden takaamiseksi, varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee luoda käytännöt tiedon siirtämiseksi sekä rakenteet tarvittavalle yhteistyölle. Huoltajien kanssa tulee tehdä yhteistyötä lapsen etu huomioiden (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 19–20).

Lasten kehityksen, hyvinvoinnin sekä oppimisen sujuvuuden takia siirtymävaiheet tulee suunnitella ja arvioida, yleensä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä, tässä tapauksessa päiväkotitoiminta, luo rakenteet yhteistyölle ja käytännöt tiedon siirrolle, joiden avulla siirtymät kotihoidosta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksen piiristä esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen sujuvat mahdollisimman hyvin. Lapsen tietoja siirrettäessä on mahdollista hyödyntää lapselle tehtyä varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä varhaiskasvatuksen aikana

laadittuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen oppimista ja kehitystä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Paikallisessa, kuntakohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan, miten varhaiskasvatusta järjestetään sekä sen eri toimintamuodot ja niiden välinen yhteistyö, paikallinen näkökulma huomioiden. Paikalliset siirtymäkäytännöt lapsen varhaiskasvatuspolun eri vaiheissa tulee kuvata kuntakohtaisessa suunnitelmassa, eli miten toimitaan, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen toimipaikkaan tai toiseen ryhmään sekä kun lapsi siirtyy esiopetukseen tai jonkun toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän tuottamaan toimintaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 27.) Tutkimuksen kohteena olevan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on juuri päivitetty ja siirtymäkäytäntöjen kuvaaminen on kesken, joten niiden tarkastelu suhteessa tutkimustuloksiin ei ole mahdollista.

Karvin Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjassa (Vlasov ym. 2018) otetaan kantaa varhaiskasvatuksessa tapahtuviin siirtymien määrittelyyn sekä toteuttamiseen, kuten johdannossa todettiin. Varhaiskasvatuksen saatavuus ja saavutettavuus osaltaan asettavat rakenteellisia reunaehtoja lasten siirtymille varhaiskasvatusjärjestelmän sisällä sekä varhaiskasvatuksesta eteenpäin. Yhtenä Karvin määrittelemänä laadun rakennetekijöitä kuvaavana indikaattorina on ”Lasten siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuspalvelujen sisällä sekä edelleen esiopetukseen ja perusopetukseen suunnitellaan ja toteutetaan niin, että lasten oppimispoluista muodostuu sujuva ja tasa-arvoinen jatkumo”. (Vlasov ym. 2018, 44, 71). Varsinaisia indikaattoreista kehitettäviä arviointikriteerejä laadun arvioinnin tueksi Karvi kehittää vuosien 2019–2020 aikana (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2019).

Ohjaavien asiakirjojen lisäksi rakenteellisina tekijöinä voidaan pitää myös päiväkotirakennuksia ja niiden rakentamisessa vallinneita perinteitä. Etenkin vanhemmissa päiväkotirakennuksissa on usein eri tavalla varustettuja tiloja alle ja yli kolmevuotiaiden lasten ryhmille. Kalusteita, sänkyjä ja pöytäpaikkoja on henkilöstömitoitukseen pohjautuvan ryhmäkoon mukaisesti. Esimerkiksi pienten ryhmät on kalustettu noin 12 lapselle, koska alle kolmevuotiaita saa olla kolmen kasvattajan ryhmässä yhtä aikaa paikalla 12. Uusia päiväkoteja on, ainakin

joissain kunnissa, rakennettu ja kalustettu niin, etteivät tilat tai kalusteet määritä tiloissa toimivan lapsiryhmän kokoa tai rakennetta. Myös päiväkodin rakenne vaikuttaa siirtymiin, eli kuinka monta ryhmätilaa on käytössä ja mikä on ryhmien sijainti suhteessa toisiinsa. Ryhmien sijoittuminen vaikuttaa siihen, millaisten ryhmien muodostaminen on perusteltua ja onko ainoa vaihtoehto siirtää lapset ainoastaan tiettyyn ryhmään heidän täyttäessään esimerkiksi kolme vuotta vai voiko esimerkiksi kolmesta 3–5-vuotiaiden ryhmästä siirtyä lapsia kahteen esiopetusryhmään.

Edellä kuvatut, varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen määrittämät, ryhmäkokosäädökset sekä henkilöstömitoitus määrittelevät päiväkodin käytössä olevien tilojen kanssa ryhmien muodostamista rakenteellisesti. Lasten siirtyessä esimerkiksi esiopetukseen, ryhmiin vapautuu paikkoja, mikä mahdollistaa taas seuraavan ikäryhmän lasten siirtymisen ryhmästä toiseen. Asia ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen vapautuvien paikkojen osalta. Etenkin viime aikoina yleiseen keskusteluun on noussut päiväkotien ryhmien täyttö- ja käyttöasteet (Ranta, Kettumäki, Tilli, Kuitunen, Seppänen & Vikeväkorva 2018). Vallitsevan taloustilanteen myötä päiväkotipaikkojen tulisi olla tehokkaassa käytössä, eli käyttöasteen tulisi olla mahdollisimman korkea. Varhaiskasvatustilain (540/2018, 35 §) mukaan yhdessä päiväkotiryhmässä saa olla läsnä yhtäaikaaisesti enintään kolmen kasvattajan verran lapsia, esimerkiksi alle kolmevuotiaita 12 lasta. Toisin sanoen lapsia voi olla sijoitettuna ryhmään enemmänkin, jos he eivät ole yhtäaikaisesti paikalla. Täyttöaste voi siis olla käyttöastetta korkeampi. Tämä saattaa aiheuttaa painetta siirtää lapsia ryhmästä toiseen paikkojen vapautuessa ja lasten kasvaessa. Kuitenkin varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat peräänkuuluttavat sitä, että ryhmien muodostus sekä tapahtuvat siirtymät ryhmästä toiseen, tulee tehdä lapsen tarpeet ja hyvinvointi huomioiden.

2.2 Siirtymät toimintakulttuurisina muutoksina

Kuten edellä todettiin, rakenteelliset tekijät aiheuttavat siirtymiä lapsen varhaiskasvatustilain aikana, joten siirtymät ovat oleellinen osa päiväkodeissa tapahtu-

van varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja sen muodostumista. Lapsen varhaiskasvatuspolun aikana tapahtuviin, ryhmästä toiseen siirtymiin, liittyvää kansainvälistä tutkimustietoa on löydettävissä vähän (Alila 2017), kuten jo johdannossa todettiin. Tähän voi olla syynä se, ettei kaikkia varhaiskasvatuspolun aikaisia siirtymiä tunnisteta varsinaisesti siirtymiksi, koska ne tapahtuvat saman järjestelmän sisällä. Tällöin järjestelmää määrittää sama laki ja opetussuunnitelma. Nämä ohjaavat asiakirjat ovat osaltaan määrittämässä muodostuvaa toimintakulttuuria, mutta käytännössä saman järjestelmän sisällä toimivissa eri ryhmissä saattaa olla hyvinkin erilainen toimintakulttuuri. Esimerkiksi Brotherrus (2004, 13–14) kuvaa toimintakulttuurin rakentuvan kasvatusinstituutiosta toimivan lapsiryhmän toimintaympäristössä, jota ohjaa opetussuunnitelma ja se näyttäytyy lapselle toimintana, jossa lapsi on itse vahvasti osallisena. Edelleen Raittila (2004, 71) näkee toimintaympäristön koko ajan, kulloinkin kyseessä olevassa tilanteessa, uudelleen määrittävänä ja sosiaalisesti tuotettuna prosessina.

Kansainvälisesti siirtymiä kuvataan tapahtuvan silloin, kun lapsi siirtyy kotihoitosta institutionaalisen varhaiskasvatuksen piiriin sekä instituutiosta tai järjestelmästä toiseen, esimerkiksi esiopetuksesta perusopetukseen (European Commission – – 2019; Fabian 2007, 6). Euroopan Unionin julkaisemassa eurooppalaista varhaiskasvatuskontekstia kuvaavassa raportissa (European Commission – – 2019) todetaan siirtymien liittyvän lapsen ikään, eli tietyn iän saavuttaessaan lapsi siirtyy instituutiosta tai järjestelmästä toiseen. Osassa Euroopan maista lapset ovat yhden ja saman järjestelmän piirissä ennen kouluun siirtymistä, tämä on tyypillistä etenkin Pohjoismaissa, kuten Suomessa. Pääsääntöisesti Euroopan maissa järjestelmä muuttuu lapsen täyttäessä kolme vuotta hoivatyypisestä järjestelmästä kasvatukselliseen esikouluun. Raportin mukaan siirtymissä tapahtuu muutoksia ryhmän koossa, rakenteessa, henkilökunnassa, säännöissä ja toiminnassa. (European Commission – – 2019.)

Siirtymien tunnistamisesta tai oikeammin tunnistamattomuudesta hyvä esimerkki on OECD-maiden (2017) varhaiskasvatusta kuvaava Starting Strong V -raportti, jonka mukaan monelle lapselle siirtyminen varhaiskasvatuksen viimeisestä osiosta, eli esiopetuksesta perusopetuksen ensimmäiselle luokalle, on en-

simmainen kokemus suuresta kulttuurisesta muutoksesta. Tällöin muutoksia tapahtuu lapsia ympäröivissä ihmisissä, tavoissa, joilla he ovat vuorovaikutuksessa, vertaisten määrässä, totutuissa toimintatavoissa sekä fyysisessä ympäristöstä (OECD 2017, 5). Tälle näkemykselle vastakkaisesti Karila, Lipponen ja Pyhälä (2013, 53) kuvaavat uuden toimintaympäristön tai kasvatusyhteisön kohtaamisen olevan lapselle joka tapauksessa merkittävä siirtymä. Myös O'Farrelly ja Hennessy (2014, 329) toteavat näiden niin sanottujen varhaiskasvatuksen sisäisten muutosten olevan ainutlaatuisia vaiheita lasten varhaiskasvatuspolun aikana. Ryhmästä toiseen siirtymät sisältävät esimerkiksi Fabianin (2007, 7) järjestelmästä toiseen siirtymiin liittämiä muutoksia kulttuurissa ja lapsen statuksessa.

Garpelin, Kallberg, Ekström ja Sandberg (2010) tarkastelivat tutkimuksessaan varhaiskasvatuksen aikaisia siirtymiä ruotsalaisessa kontekstissa. Tutkimukseen osallistuneissa kahdessa päiväkodissa varhaiskasvattajat kuvasivat siirtymiä kahdella eri tavalla: Toisessa päiväkodissa siirtymät nähtiin luonnollisina riitteinä, jotka kaikki saman ikäryhmän lapset käyvät läpi samanaikaisesti. Siirtymät nähtiin luonnollisena osana lapsen kehitystä ja niihin suhtauduttiin myönteisesti. Myös kasvattajat siirtyivät yhdessä lasten kanssa. Toinen lähestymistapa korosti ulkoisten tekijöiden vaikutusta siirtymiin, kuten talouden ja poliittisten päätösten, jotka aiheuttavat muutosten tarvetta. Tässä tapauksessa lapset siirtyivät yksin ja lapsen kypsyydellä oli keskeinen rooli pohdittaessa sitä, onko lapsella mahdollisuuksia sopeutua uuteen pedagogiseen ympäristöön ja uudessa yksikössä vallitseviin olosuhteisiin. Periaatteena oli, että siirtymä olisi mahdollisimman sujuva ja mukautettu vastaamaan yksittäisen lapsen kykyjä. Kasvattajat kuvasivat myös lasten jättävän sosiaalisen asemansa ryhmän vanhimpina siirryttyään uuden ryhmänsä nuorimmaksi. Jos heillä ilmeni ongelmia uudessa ympäristössä, heidän ei ajateltu olevan valmiita uuteen ympäristöön. Ongelmaa ei kuitenkaan nähty olevan siinä, ettei uusi ryhmä olisi ollut valmis lasta varten. (Garpelin ym. 2010.)

Suomalaista varhaiskasvatuskontekstia määrittävät uusimmat säädökset tunnistavat varhaiskasvatuspolun aikaiset siirtymät. Kuitenkin, esimerkiksi vuonna 2013 Opetushallituksen julkaisemassa selvityksessä mainitaan lasten for-

maalit siirtymät muutaman vuoden välein ikäryhmittäin jaetuista ryhmistä toisiin, mutta todetaan, ettei lapsen elämysmaailmassa automaattisesti tapahdu merkittäviä muutoksia niiden myötä (Soini, Pyhälto ja Pietarinen 2013, 7). Toisaalta selvityksessä todetaan formaalien siirtymien lisäksi tapahtuvan muutoksia esimerkiksi silloin, kun ryhmän työntekijöissä tapahtuu runsaasti muutoksia. Nämä saattavat aiheuttaa lapselle kokemuksen siirtymästä, vaikeivat esimerkiksi kasvattajat sitä siirtymäksi tunnistaisikaan. (Soini ym. 2013, 7–8.) Voidaankin todeta, että siirtymä ja sen myötä tapahtuva mahdollinen muutos, samoin kuin sen onnistuminen tai epäonnistuminen, on aina subjektiivinen kokemus, jota pystyy objektiivisesti arvioimaan vain kulloinkin siirtyvä lapsi

Ryhmästä toiseen siirtymien yhteydessä voidaan tunnistaa samoja muutoksia kuin edellä esitellyissä järjestelmästä toiseen siirtymien yhteydessä. Väistämättä siirtymän yhteydessä jotakin toimintakulttuurin muodostumisen osa-alueista muuttuu. Vaikka ryhmä sekä kasvattajat säilyisivät ennallaan, olisi heidän vähintäänkin siirryttävä uuteen fyysiseen toimintaympäristöön, jotta olisi kyse siirtymästä. Siirtymien tunnistaminen toimintakulttuurisina muutoksina lapsen varhaiskasvatuspolun aikana auttaa pohtimaan ja näkemään niitä asioita, joiden myötä on mahdollisuus tukea lasta, jotta siirtymä olisi hänelle onnistunut kokemus.

2.3 Onnistuneen siirtymän merkitys lapselle

Ryhmästä toiseen siirtymän myötä lapsen varhaiskasvatuspolun yksi vaihe kohtaa päätepisteensä ja uusi vaihe alkaa. Rutanen ja Karila (2013, 17) kuvaavat siirtymiä kehitykseen, kasvuun ja oppimiseen liittyvinä toiminnan tiloina, joita tuotetaan lapsille kasvatustilanteissa. Siirtymävaihe vaikuttaa lapsen kehitykseen, oppimiseen ja vuorovaikutussuhteisiin sosiokulttuurisissa konteksteissa (Johansson 2007, 34). Lapsen varhaiset kokemukset luovat pohjan hänen suhtautumiselleen vastaavanlaisiin kokemuksiin tulevaisuudessa, ei siis ole yhdentekevää, millaisia kokemuksia lapsi saa siirtymistä (OECD 2017). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa selvityksessä Varhaiskasvatuksen siirtymistä OECD

-maissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017) todetaan, että laadukkaiden siirtymien tulee olla lapsilähtöisiä, suunniteltuja ja koulutetun henkilöstön toteuttamia sekä siirtymiä ohjaavien opetussuunnitelmien mukaisia. Varhaiskasvatuksessa toteutetut laadukkaat siirtymät vahvistavat varhaiskasvatuksen myönteisiä vaikutuksia perusopetukseen ja lapsen tulevaan elämään (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017; Vlasov ym. 2018, 50).

Ohjaavat asiakirjat velvoittavat järjestämään varhaiskasvatusta huomioiden lapsen varhaiskasvatuspolun jatkumon sekä ihmissuhteiden pysyvyyden (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018). Varhaiskasvatuslain (540/2018, 3 §) tavoitteiden mukaan lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä tulee turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet. Bowes ja kumppanit (2003, 30) näkevät hoidon jatkuvuuden lasten varhaisimpina vuosina tärkeänä osatekijänä varhaiskasvatuksen laadun näkökulmasta. Lapselle tärkeimmiksi vuorovaikutussuhteiksi päiväkodissa muodostuvat vertaissuhteet toisten lasten kanssa, jotka rakentuvat etenkin yhdessä leikkimisen sekä yhdessä koettujen asioiden myötä (Koivula, Siippanen, & Eerola-Pennanen 2017, 15).

Brennanin (2016) mukaan lapsi haluaa kuulua osaksi ryhmää. Tämä jatkumo saattaa kuitenkin katketa siirtymän myötä. Jotta siirtymäprosessi kokonaisuudessa olisi onnistunut, tulisi lapsen saada riittävästi tukea uuden ryhmän toimintatapojen omaksumiseen, sekä olla riittävän tietoinen uuden ryhmän tavoista. Sääntöjen opetus ja oppiminen voidaan nähdä niin sanottuna kulttuurisina työkaluina, jotka tukevat lapsen kuulumista osaksi ryhmää (Brennan 2016, 12). Vuorisalo (2013) toteaaakin väitöskirjansa pohdinnassa, että on tärkeää nähdä jokaisen lapsen olevan osa ryhmäänsä ja toiminnan lähtökohtana tulisi olla se, että jokainen lapsi voisi kokea olevansa tärkeä osa omaa ryhmäänsä. Lapsen tulisi kokea oman osallistumisensa tuovan jotakin merkityksellistä ryhmään. (Vuorisalo 2013, 191.) Vaikka huoltajat sekä henkilöstö ovat lapsen tukena, loppujen lopuksi hänen tulee selviytyä uudessa ryhmässä mahdollisesti ilman tuttuja kasvattajia tai kavereita, sekä saada mahdollisuus liittyä osaksi uutta ryhmää. Tutustumisen organisoimisella on tässä suuri merkitys.

Lapselle on tärkeää tietää, että hänen huoltajillaan ja henkilökunnalla on yhtenevä näkemys häneen liittyvistä asioista. Huoltajien epätietoisuus heijastuu helposti myös lapsen tulkintaan kokemuksistaan. Karikoski ja Tiilikka (2017, 85) ovatkin kuvanneet lasta tukevia käytäntöjä lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen: Parhaimmassa tapauksessa lapsen kanssa toiminut lastentarhanopettaja tai lastenhoitaja siirtyy uuteen lapsiryhmään lapsen kanssa. Jos kasvattaja vaihtuu, lapsen oma vanhempi kertoo lapselle muutoksesta ja siitä, kuka on lapsen uusi vastuuikäinen. Lapsen näkökulmasta on turvallista ja tärkeää, että äiti ja isä tietävät, kuka hänen kasvattajansa on. Samalla huoltajat itsekin voivat valmistautua muutokseen. Huoltajien mielessä saattaa olla huoli lapsen selviytymisestä ja huomion saamisesta suuremmassa ryhmässä. Huoltajan tutustuessa uuteen kasvattajaan, hänen on puolestaan helpompi keskustella lapsen kanssa muutoksesta ja uudesta aikuisesta. Fabianin ja Dunlopin (2002, 16) mukaan jokaisen uuden siirtymävaiheen myötä myös lasten ja huoltajien roolit uudelleen organisoituvat ja tämä voi aiheuttaa vahvoja tunteita sekä mahdollisesti ristiriitaisuutta. Jokainen uusi konteksti muuttaa lapsen luonnetta ja käyttäytymistä, lasten oppimisen ja käyttäytymisen ollessa kontekstisidonnaista. Tavoitteiden toteuttamiseen ja tukemiseen tarvitaan lapsen vanhempien sekä kasvatus- ja opetushenkilöstön välistä yhteistyötä (Karikoski & Tiilikka 2017, 77).

Kokemus siirtymästä on lapselle aina henkilökohtainen, johon liittyy erilaisia tunteita. Cryer ja kumppanit (2005, 55) ovat tutkineet lasten ahdistuneisuutta sekä kielteistä käyttäytymistä ryhmästä toiseen siirryttäessä. He totesivat jokaisen lapsen kokevan siirtymät yksilöllisesti. Reilu puolet tutkimuksen kohteena olleista lapsista ei kokenut ahdistuneisuutta siirtymien yhteydessä. Mitä pienemmistä lapsista oli kyse, sitä herkemmin he kokivat ahdistuneisuutta. Näin ollen etenkin pienempien lasten kohdalla siirtymiä tulee harkita erityisen tarkoin. Kaikkiaan tutkimukseen osallistuneissa lapsissa havaittiin hyvin vähän niin sanottua kielteistä käyttäytymistä siirtymien yhteydessä. Lasten siirtyessä uuteen ryhmään, kielteinen käyttäytyminen väheni hetkellisesti, mutta palasi ennalleen tutkimusjakson loppuun mennessä. Tämän havainnon voi tulkita niin, että lasten tulee sopeutua uuteen psyykkiseen ja sosiaaliseen ympäristöön ennen rajojen testaamista.

Jotta siirtymäkokemus olisi onnistunut, on siirtymät sekä niihin liittyvät haasteet kyettävä tunnistamaan. OECD:n (2017) viidennessä Starting strong -raportissa todetaan sujuvien siirtymien haasteena olevan seuraavia tekijöitä: johdonmukaisuuden puute siirtyminen eri osa-alueilla sekä haaste sitouttaa kaikki toimijat, eli heikko yhteistyö sidosryhmien välillä sekä epäoikeudenmukaisuus siirtymissä. Kasvattajien ammatillisuutta tarkasteltaessa, raportin mukaan puutetta on asiaan kuuluvassa koulutuksessa sekä siirtymien tukemisessa eri tasoilla, eli rakenteellisia esteitä tehdä yhteistyötä ja koordinoida toimintaa (OECD 2017, 15-16). Lapsen tueksi on muodostettava pedagogisia prosesseja, jotka tukevat kiinnittymistä. Aktiivisen kiinnittymisen mahdollistaa johdonmukainen ja ymmärrettävä kasvatusyhteisö ja kasvuympäristö. Siirtymässä on kyse myös siitä, että siirtyvä lapsi muokkaa uutta ympäristöä ja siellä vallitsevia sosiaalisia käytäntöjä sekä muokkautuu itse prosessin myötä. (Soini ym. 2013, 9-10.) Uusi yhteisö ja toimintaympäristö asettaa mahdollisuuksia ja haasteita, joiden suhteen lapsen on määritettävä omaa toimijuuttaan ja identiteettiään (Karila ym. 2013, 53). Lapsen tulisi kokea olevansa tärkeä osa uutta ryhmää (Brennan 2016; Soini ym. 2013; Vuorisalo 2013).

Garpelin ja kumppanit (2010, 9) pohtivat tutkimusraportissaan, että ryhmän, josta lapsi siirtyy pois, kasvattajilla saattaa olla haasteita keskittyä siirtyneeseen lapseen, kun heidän tulee keskittyä ryhmään tulleeseen uuteen lapseen. On syytä pohtia, päättyykö prosessi siihen, kun lapsi on siirtynyt uuteen ryhmään, vai saako hän tukea ja apua sopeutuakseen uuteen ryhmään. Alilan (2017) mukaan yksi siirtymiin liittyvistä haasteista on kehityksellisen jatkumon turvaaminen ja tämän turvaamiseksi lapsia ja huoltajia tulisi tiedottaa paremmin siirtymistä, heillä tulisi olla paremmat mahdollisuudet osallisuuteen siirtymissä. Siirtymien huolellinen suunnittelu mahdollistaa paremmin osallisten erilaisiin tarpeisiin vastaamisen sekä onnistuneen siirtymän lapselle. Suunniteltaessa lapsen tukemista siirtymäprosessissa on ensiarvoisen tärkeää, että lapsi tuntee kuuluvansa myös uuteen yhteisöön sekä hahmottaa itsensä sen aktiivisena toimijana. Kuhunkin siirtymään liittyvät kulttuuriset kontekstit ovat vaikuttamassa siihen, millaiseksi siirtymä lapselle muodostuu. (Soini ym. 2013, 10-12.)

Rakenteelliset tekijät vaikuttavat siihen, milloin siirtyminen ryhmästä toiseen tulee ajankohtaiseksi. Ryhmästä toiseen siirtymän myötä lapsi siirtyy toimintakulttuurista toiseen, jolloin hän tarvitsee sekä huoltajien että henkilöstön tukea, jotta siirtymästä tulisi onnistunut. Tässä tutkimuksessa rakenteellisten tekijöiden lisäksi kiinnostuksen kohteena on se, miten siirtymäprosessi sekä siihen liittyvä päätöksenteko rakentuu käytännössä. Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat painottavat kaikkien osapuolien osallisuutta, jotta siirtymäprosessin eri vaiheet sujuisivat mutkattomasti ja prosessi olisi kokonaisuutena onnistunut.

3 ERI TOIMIJOIDEN OSALLISTUMINEN SIIRTYMÄPROSESSEIHIN

Osallistumiseen liittyy erilaisia tapoja olla osallisena, tulla kuulluksi, olla vaikuttamassa toimintaan sekä tehdä yhteistyötä. Kuten Turja ja Vuorisalo (2017, 45) toteavat, esimerkiksi henkilöstön käsitykset saattavat vaihdella sen suhteen, mitä kukin osallisuudella tarkoittaa ja miten sen ymmärtää. Osallisuuden käsite varhaiskasvatuksen kentällä on laaja ja laajalti käytetty, joten on syytä määritellä, mistä näkökulmista osallisuutta tarkastellaan tässä tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa osallisuutta tarkastellaan nimenomaan ohjaavien asiakirjojen velvoittavuuden näkökulmasta sekä siirtymäprosesseihin osallistumisen mahdollistamisen näkökulmasta. Osallisuutta tarkastellaan päiväkodin johtajien kuvaamana siirtymäprosessien eri vaiheissa, eri toimijoiden osalta aina päätöksenteosta konkreettiseen siirtymiseen uuteen ryhmään. Vaikkakin suomalaista varhaiskasvatusta koskevat säädökset ovat painottaneet muutosta kohti osallistavampaa toimintakulttuuria, usein käytännössä muutos tapahtuu hitaammin. Näin ollen on syytä kiinnittää huomiota osallisuuden ja kumppanuuden laatuun, eli millä tavalla ne toteutuvat kaikkien siirtymäprosessiin osallisten välillä. Kuulluksi tulemista pidetään keskeisenä lähtökohtana osallisuudessa, mutta se ei sellaiseenaan ole riittävää, vaan osallisuuteen tulee kuulua myös lasten osallisuus päätöksentekoprosesseihin (Turja ja Vuorisalo 2017, 46).

3.1 Osallisuuden mahdollistuminen siirtymäprosesseissa

Varhaiskasvatuksen järjestämistä julkishallinnollisena toimintana velvoittaa niin asiakkaiden kuin henkilöstönkin osallisuuden mahdollistaminen. Viimeaikainen lainsäädäntö ja muut ohjausdokumentit korostavat lapsen oikeutta osallistua varhaiskasvatukseen ja yhteistyö huoltajien kanssa on nostettu tärkeään asemaan, tasa-arvoista asiakas-viranomaissuhdetta korostaen (Karila 2012, 589). Turja (2016) määrittelee osallisuuteen liittyviä käsitteitä osuvasti mahdolli-

suuden tarjoamisena: ”Osallistamisen sijaan käyttäisin ilmaisua lapsen tai vanhemman osallisuuden mahdollistaminen tai osallisuuteen kutsuminen. Johtaminen puolestaan voisi olla osallisuuteen perustuvaa.” Turja perustelee terminologiaa, aiempiin lähteisiin viitaten, osallisuuden mahdollistamisella ja siihen liittyvällä vapaaehtoisuuden näkökulmalla, kun taas osallistaminen kuvaa hänen näkemyksensä mukaan osalliseen kohdistettuja toimia, jotka eivät välttämättä perustu vapaaehtoisuuteen. (Turja 2016, 46.) Varhaiskasvatuslaki velvoittaa päiväkotitehtäviä tekemään yhteistyötä perheiden kanssa. Henkilöstön sekä päiväkodin johtajan tulee tehdä yhteistyötä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa kokonaisvaltaisen ja tasapainoisen kehityksen sekä hyvinvoinnin edistämiseksi. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §.)

Siirtymäprosessi alkaa päätöksellä siirtymästä, johon liittyy oma valmisteluprosessinsa. Lapsen varhaiskasvatuspolun aikana tapahtuviin siirtymiin liittyy aina päätös siirrosta tai siirtämättä jättämisestä. Päiväkodin johtaja on prosessien omistajana ja päiväkodin toiminnasta vastaavana oletetusti osallisena prosesseissa. Viimekädessä päiväkodin johtaja tekee päätökset päiväkodissaan olevien lasten sijoittumisesta ryhmiin. Kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, lasten, henkilöstön ja huoltajien näkemyksiä, aloitteita sekä mielipiteitä tulee arvostaa ja osallisuutta tukevia toimintatapoja sekä rakenteita tulee tietoisesti kehittää päiväkodissa. Johtajan tulisi tehdä päätökset kaikkien osallisten näkemykset huomioiden. Lasten ja myös huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin lisää ja edistää osallisuutta sekä myös arvostuksen tunnetta. Myös jokainen henkilöstön jäsen on tärkeässä osassa kasvatusyhteisössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.) Henkilöstön osallisuuden merkityksellisyys näyttäytyy siten, että heitä kuullaan ja arvostetaan päätöksentekoprosesseissa ammattilaisina.

Suhteessa päiväkodin johtajan tekemiin päätöksiin siirtymistä, lapsen osallisuus saattaa olla välillistä joko huoltajien tai henkilöstön kautta. Lapsella saattaa olla eri näkemys siirtymisestä toiseen ryhmään kuin hänen huoltajillaan tai kasvattajillaan. Tällöin on pohdittava, kenen näkemyksen kautta lapsen ääni tulee kuuluviin ja mikä on lapsen mielipiteen painoarvo. Puroilan ja Kinnusen

(2017) Selvityksessä varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista todetaan, että arvioitaessa lapsen etua, se toteutuu pääsääntöisesti välillisesti sekä henkilöstön, että huoltajien arvioimana. Selvityksen mukaan vain muutamat johtajat olivat arvioineet lapsen etua keskustellen lapsen kanssa, yleensä lapsen etua arvioidaan keskustelussa huoltajien kanssa. Myös henkilöstö kertoi lapsen etua arvioitavan yhteistyössä huoltajien, henkilöstön sekä päiväkodin johtajan kesken. Henkilöstö myös kertoi johtajan tekevän arviointia huoltajien kanssa. Merkittävä huomio tuloksiin liittyen on se, että suuri osa henkilöstöstä oli epätietoisia lapsen edun selvittämiseen käytettävistä arviointikäytännöistä. (Puroila & Kinnunen 2017, 60.) Lapsen mielipiteet ja ajatukset nähdään usein merkityksellisinä jos ne tukevat aikuisten ajatuksia, mutta jos ne ovat eriäviä, ne sivuutetaan helpommin. Lasten mielipiteillä ei välttämättä ole samaa painoarvoa kuin aikuisen mielipiteillä, etenkin, jos ne eivät ole yhteneviä institution toimintatapojen kanssa. (Alasuutari 2014, 254–255.)

Huoltajien tehtävänä on toimia parhaina asiantuntijoina lapseensa liittyvissä päätöksissä mahdollistaen lapsen välillisen osallisuuden. Siirtymiin liittyvät tutkimukset korostavat huoltajien osallisuutta tai heidän osoittamaa tukea lapselle siirtymäprosesseissa (Garpelin ym. 2010; Karikoski ja Tiilikka 2017; Puccioni 2018). Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on huoltajien sekä henkilöstön sitoutuminen yhteistyöhön lasten kehityksen, turvallisen ja terveellisen kasvun sekä oppimisen edistämiseksi. Kasvatusyhteistyötä tukee tasa-arvoinen vuorovaikutus, luottamuksen rakentaminen sekä keskinäinen kunnioitus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34.) Yhteinen siirtymävaiheiden suunnittelu, johon myös lasten vanhemmat osallistuvat, edistää lapsen sopeutumista uuteen kasvuympäristöön (Karikoski & Tiilikka 2017, 77). Karila (2006) tuo esiin, että huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä kuvattaessa puhe-tapa olisi jo muuttunut yhteistyöstä kumppanuudeksi. Oleellista ei ole se, mitä termiä mistäkin käytetään, vaan se mitä termillä tarkoitetaan ja miten se näyttäytyy todellisessa toiminnassa. Hän pohtiikin, että mahdollistavatko olemassa olevat yhteistyökäytännöt todellisen osallisuuden. (Karila 2006, 92–94, 104.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan lapsi tuo varhaiskasvatukseen tullessaan mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa

huoltajien ja lasten väliset kiintymys- ja vuorovaikutussuhteet ovat merkittävänä tekijänä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 19). Huoltajat ovatkin avainasemassa kuvaamassa lapsen kykyä selviytyä muutoksista sekä miten häntä voisi tukea muutosprosessissa. Karikosken ja Tiilikan (2017) mukaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhde on kanava, joka liittyy perhekokemukset ja lasten sosiaalisen sopeutumisen uuteen kasvuympäristöön. Vastavuoroisesti kasvuympäristön on valmistauduttava ottamaan vastaan lapsi ja hänen perheensä kokemuksineen. (Karikoski & Tiilikka 2017, 77.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ovat oiva paikka kuulla vanhempia myös mahdollisiin siirtymiin liittyen.

Kasvattajilla siirtymävaiheet ovat ammatillisia haasteita, jotka liittyvät kasvatussyhteistyöhön huoltajien kanssa ja ne vaativat pedagogisia perusteluja suunnittelussa ja ratkaisujen tekemisessä (Karikoski & Tiilikka 2017, 91). Henkilöstö on osallisena prosesseissa asiantuntijoina, joiden tulisi tuoda esiin lapsen etu. Myös he toimivat lapsen osallisuuden välittäjinä esimerkiksi ryhmään liittyviä vertaissuhteita arvioitaessa. He ovat osallisina ammattiroolinsa kautta, joka näytetään myös lasten osallisuuden välittäjinä. Henkilöstön osallisuuteen liittyminen myös vahvasti näkökulma omasta sijoittumisesta, eli missä ryhmässä he työskentelevät ja millaiseksi kyseinen ryhmä muodostuu ryhmienmuodostusprosessin myötä. Henkilöstö saattaa kokea osallisuutta silloin, kun heidän omat henkilökohtaiset näkemyksensä tulevat huomioiduiksi, haluanko esimerkiksi siirtyä työskentelemään uuteen, itselleni vieraaseen tiimiin vai en. Tällöin voidaan pohdita, onko kyse ammatillisuudesta vai ei.

Kasvattajien pedagoginen herkkyys on avainasemassa mahdollistamassa lasten osallisuutta (Salminen 2013, 72). Tällä on erittäin suuri merkitys tarkasteltaessa lapsen tarpeita siirtymäprosessien eri vaiheissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset, eli ryhmän henkilökunta tekee havaintoja ja niiden pohjalta omat tulkintansa lapsen tarpeista ja parhaasta. Tämä vaatii erityistä sensitiivisyyttä ja avoimuutta havainnoitaessa lapsia. Lapsen osallisuudessa on kyse ennen kaikkea siitä, millainen näkemys kasvattajilla on lapsesta toimijana, ei yksittäisistä projekteista tai toimintatavoista (Turja & Vuorisalo 2017, 54).

3.2 Lapsen osallisuus siirtymäprosesseissa

Lapsi on luonnollisesti siirtymäprosessin keskiössä, koska päätös tehdään hänen siirtymisestään uuteen ryhmään. Lasten osallisuus on merkittävä tekijä tarkasteltaessa varhaiskasvatuksen laatua (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001, 170), joten osallisuuden näkökulma on oleellinen tarkasteltaessa siirtymäprosesseihin osallistumista. Nykyaikaisen pohjoismaisen varhaiskasvatuksen lähtökohtana on yksilöllinen ja kykenevä lapsi ja tavoitteena on ottaa huomioon lasten näkemykset (Alasuutari 2014, 242). Myös varhaiskasvatuslaki (540/2018, 3 §) velvoittaa päiväkoteja mahdollistamaan lapsen osallisuuden toiminnan suunnitteluun sekä itseään koskevaan päätöksentekoon. Tarkasteltaessa institutionaalista lapsuutta saattaa jäädä huomiotta, että lapset ovat yhtä lailla kuten aikuisetkin, toimijoita tämän instituution rakentamisessa (Markström & Halldén 2009, 121). Turja ja Vuorisalo (2017, 53) kuvaavat lapsen osallisuuden vaikutusalueita ja vaikutusalueen laajuutta. Tätä on hyvä pohtia siirtymiin liittyvien prosessien näkökulmasta, eli mikä on lapsen osallisuuden vaikutusalue prosessissa ja mihin prosessin vaiheisiin se ulottuu. Lapsilla tulisi olla mahdollisuus osallistua esimerkiksi toiminnan suunnittelussa prosessin jokaiseen vaiheeseen (Turja 2016, 49).

Kuten luvussa 2.3 todettiin, lapsen kokemus siirtymästä varhaisina vuosina luo pohjaa hänen suhtautumiselleen vastaaviin muutoksiin tulevaisuudessa. Kangas (2016) näkee osallisuuden demokraattisena oikeutena. Jotta lapsen demokraattisten periaatteiden kehittyminen ja oppiminen olisi mahdollista, on välttämätöntä, että lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaan tilanteeseensa, ilmaista omia näkemyksiään ja ajatuksiaan. Oleellista ei ole se, että lapset saisivat tehdä kaikki päätökset, vaan heidät pitäisi osallistaa päätöksentekoprosesseihin, jotta he oppisivat esittämään ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä tuntevansa tullessaan osallistetuiksi. Haasteena saattaa olla se, että opettajat kokevat vaikeaksi tietää, mihin lapset pystyvät vaikuttamaan ja kuinka osallistaa lapsia päätöksentekoprosesseihin. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001, 169, 188–189.)

Lasten osallisuutta siirtymäprosesseihin liittyvään päätöksentekoon voidaan tarkastella esimerkiksi Shierin (2001) esittelemien viiden osallisuuden tason

kautta. Shier kuvaa osallisuuden käsitteen laajuutta lähtien kuulemisesta ja edeten kohti valtaa ja vastuuta tehdä itseään koskevia päätöksiä:

1. Lapsia kuullaan
 2. Lapsia kannustetaan ilmaisemaan omia näkökulmiaan
 3. Lasten näkökulmat otetaan huomioon
 4. Lapset ovat mukana päätöksentekoprosesseissa
 5. Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta päätöksenteossa
- (Shier 2001, 110)

Jokaista tasoa tarkastellaan myös aloitteiden, mahdollisuuksien ja velvoitteiden kautta. Esimerkiksi viidettä tasoa voidaan kuvata edelleen: onko kasvattaja valmis jakamaan omaa valtaansa lasten kanssa, onko olemassa toimintatapa, joka mahdollistaa vallan ja vastuun päätöksenteosta lasten ja aikuisten kesken ja viimeisenä tasona, onko olemassa virallinen ohjeistus, joka mahdollistaa vallan ja vastuun päätöksenteosta lasten ja aikuisten kesken. Tason kolme jälkeen voidaan todeta, että siirrytään aktiiviseen osallisuuteen päätöksenteossa. Tasot 1–3 kuvaavat lähinnä kuulemista. Osallisuuden kuvaaminen näiden tasojen avulla, tuo näkyväksi lapsen osallisuuden merkityksellisyyden myös hänen kehitykselleen. Vaikkakin Shier (2001) kuvaa mallissaan nimenomaan lasten osallisuutta päätöksentekoon eri tasojen avulla, voisi niiden kautta tarkastella myös huoltajien osallisuutta päätöksentekoon siirtymien yhteydessä.

Jos lapsilla on mahdollisuus ilmaista omia näkemyksiään, on heille tarjottava tilaisuuksia kehittää näkökulmia ja taitoja, joiden avulla ilmaista niitä. Varhaiskasvatuksen tulisi olla paikka, jossa lapsilla on mahdollisuus ilmaista mielipiteitään ja kokea, että heidän mielipiteitään arvostetaan. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001, 187.) Oleellista onkin, että lapsilla on riittävästi tietoa asioista, joihin he voivat vaikuttaa (Turja & Vuorisalo 2017, 48). Tämä haastaa kasvattajia erityisesti tehtäessä päätöstä lapsen siirtymisestä ryhmästä toiseen, koska lapsella ei välttämättä ole riittävästi tietoa uudesta ryhmästä. Sheridan ja Pramling Samuelsson (2001) toteavat tutkimusraportissaan, että henkilöstön näkökulmasta voi olla vaikeaa mahdollistaa lasten osallistumista päätöksentekoon. Hen-

kilöston tulisi tiedostaa, mitkä ovat lasten rajoitteet osallistumisessa päätöksentekoon sekä mitä on seurauksena pienten lasten osallistumisesta päätöksentekoprosessiin ja mikä on lasten rooli prosessissa. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001, 170.)

Roos (2015) toteaa väitöskirjassaan, etteivät lapset tule riittävästi kuulluiksi päiväkotiarjen käytännöissä, vaikka lapsen toimijuutta ja osallisuutta pidetään vahvasti esillä nykypäivän kasvatustieteilijöiden keskusteluissa. Vaikka siirtymässä ei ole kyse päivittäisistä käytännöistä, saattaa Roosin esittämä huoli liittyä myös osallisuuden siirtymäprosesseissa. Nimittäin Sheridan ja Pramling Samuelsson (2001, 188) ovat sitä mieltä, että lapset saavat tehdä päätöksiä aktiviteeteista ja leikkiin liittyvistä asioista, mutta harvoin he pääsevät osallistumaan päätöksentekoon, joka liittyy organisaatioon, rutiineihin tai sisältöön, joissa aloitteen tekijänä on opettaja. Myös Sinclair (2004) toteaa, että osallisuutta tulisi tulevaisuudessa kehittää siihen suuntaan, että lasten osallisuus on sisällytetty organisaation kulttuuriin ja päätöksenteon rakenteisiin. Näin on mahdollista tarjota lapsille aito kokemus osallisuudesta, eikä siinä ole kyse vain rakenteisiin liitettävästä lisäosasta, vaan olennaisesta osasta organisaatioiden ja aikuisten suhtautumistavasta lapsiin. (Sinclair 2004, 116.)

Roosin (2015) mukaan lapset eivät kerro kasvattajille mielipiteitään kaikista asioista, vaikka kasvattajilla olisikin halu kuulla lasten mielipiteitä. Roos pohtii, että mikä on tämän keskusteluyhteyden esteenä. Onko kenties kyse siitä, ettei lapsilla ole taitoa käydä keskustelua kasvattajien kanssa. (Roos 2015, 175.) Turja ja Vuorisalo (2017, 37) pohtivat myös, että jätetäänkö lapset ulkopuolelle heitä itseään koskevasta päätöksenteosta sen takia, että heille voitaisiin turvata huoleton lapsuus. Jotta lapsen osallisuus voisi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, on toimittava lapsen kehitystä, ikää ja elämänvaihetta vastaavalla tavalla kulloisessakin tilanteessa ja aikuisten vastuulla on huomioida nämä tekijät sekä lapsen kyky osallistua, sitä vähättelemättä tai liioittelematta (Turja & Vuorisalo 2017, 38).

Kun päätös siirtymästä on tehty, alkaa varsinainen siirtyminen ryhmästä toiseen. Ryhmän vaihtumisen myötä vertaisryhmään kuulumisen saattaa kat-

keta ja lapsen tulee liittyä uuteen ryhmään. Tämä saattaa aiheuttaa särön osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen kokemuksissa. Uuteen ryhmään siirtyä mahdollisesti myös muita lapsia tai henkilöstöä samasta ryhmästä, tämä tuttuus tukee lasta siirtymässä (Fincham & Fellner 2016; O'Farrelly & Hennessy 2013). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan kokemukset, sekä yhteisöön että vertaisryhmään kuulumisesta, ovat lapsen osallisuuden ja oppimisen kannalta keskeisiä asioita. Osallisuuden ja vaikuttamisen myötävaikutuksen kautta lapsen käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot kehittyvät. Osallisuuden kautta kehittyä lasten ymmärrys yhteisöstä, vastuusta, oikeuksista ja valintojen seurauksista. Myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta sekä sensitiivinen kohtaaminen vahvistavat osallisuuden kokemusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22, 30). Myös tutustumisella ja sen tukemisella on suuri merkitys lapsen sopeutumisessa uuteen ryhmään. Jos lapsi on saanut tutustua isompien ryhmään riittävän pitkällä aikavälillä, siirtyminen on hänelle usein innostava sekä turvallinen tapahtuma (Karikoski & Tiilikka 2017, 86).

Edellä keskityttiin kuvaamaan osallisuuden mahdollistamista ja sen merkityksellisyyttä ohjaavien asiakirjojen sekä aiemman tutkimuksellisen tiedon valossa. Tässä tutkimuksessa osallisuuden näyttäytymistä tarkastellaan siirtymäprosessien eri vaiheissa ja eri toimijoiden osalta. Tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat siirtymäprosessit sekä niihin liittyvä osallisuus päiväkodin johtajien kuvaamana. On kuitenkin syytä pitää mielessä se rajoite, että etenkin kokemus osallisuudesta on subjektiivista ja sen arvioiti toisen puolesta on mahdotonta. Kuitenkin Atwool (2006) toteaa artikkelissaan: "Lasten ottaminen mukaan päätöksentekoon saattaa johtaa parempiin päätöksiin". Hän toteaa myös, että jos lasten ajatuksia ja näkemyksiä kuunnellaan, heidän on todennäköisesti helpompi elää päätösten seurausten kanssa. (Atwool 2006, 265–266.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspolun aikaisista päiväkotiryhmästä toiseen siirtymistä ja niihin liittyvien prosessien eri vaiheista osallisuuden näyttäytymisen näkökulmasta. Tutkimuksen informantteina toimivat päiväkotien johtajat siirtymäprosessien omistajina, päätöksen tekijöinä sekä aiheen asiantuntijoina (O'Farrelly & Hennessy 2013). Tutkimuksen taustaksi kartoitettiin varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavissa asiakirjoissa esiintyviä tekijöitä, jotka määrittävät ryhmärakenteita sekä siirtymiä. Tutkimuksellista tietoa ei juurikaan ole saatavilla siirtymiä aiheuttavista tekijöistä etenkin toimintakauden aikana tapahtuviin ryhmästä toiseen siirtymiin liittyen. Myöskään osallisuudesta suoranaisiin päätöksentekoprosesseihin varhaiskasvatuksessa, ei juurikaan ole tutkittua tietoa. Aiemmat tutkimukset ovat käsitelleet esimerkiksi lasten sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä, keinoja, joilla tukea lasta siirtymissä tai lapsen valmiutta siirtymään (Garpelin ym. 2010; O'Farrelly & Hennessy 2013). Etenkin Garpelin ja kumppanit (2013) kehottavat tutkimaan ryhmästä toiseen siirtymiä vertailevan tiedon saavuttamiseksi.

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät, johtajien kerronnan mukaan, aiheuttavat siirtymiä ryhmästä toiseen uuden toimintakauden alussa ja toimintakauden aikana sekä vaikuttavat ryhmien muodostukseen. Edelleen on tarkoitus selvittää, miten päätös siirrosta ryhmästä toiseen syntyy. Tarkoituksena on myös selvittää, miten varhaiskasvatuksen asiakkaiden, eli lasten ja huoltajien, sekä henkilöstön osallisuus näyttäytyy prosessien eri vaiheissa johtajien kuvaamana. Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen hyväksymä Lapsen oikeuksien sopimus (Lapsen oikeuksien sopimus 1991), Suomen perustuslaki (731/1999), kuntalaki (410/2015) sekä varhaiskasvatuslaki (540/2018) velvoittavat lapsen tai heidän huoltajiensa kuulemiseen sekä vaikutusmahdollisuuksien tarjoamiseen itseään koskevaan päätöksentekoon. Näiden näkökulmien tutkiminen johti myös tarkastelemaan sekä pohtimaan lapsen siirtymää tukevia tekijöitä sekä toimivia käytänteitä lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät aiheuttavat siirtymiä ryhmästä toiseen ja vaikuttavat ryhmien muodostukseen lapsen varhaiskasvatuspolun aikana? Miten päiväkodin johtajat perustelevat siirtymiä?
2. Ketkä ovat osallisina siirtymiin liittyvissä uuden toimintakauden alussa tapahtuvissa sekä toimintakauden aikana tapahtuvissa prosesseissa? Miten osallisuus näyttäytyy prosessien eri vaiheissa?
3. Millaisia lapsen siirtymää tukevia tekijöitä sekä toimivia käytänteitä lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi johtajat toivat esiin?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimusta varten haastateltiin 13 päiväkodin johtajaa. Haastatellut päiväkodin johtajat työskentelevät samassa kaupungissa ja ovat kaikki naisia. Tutkimuksen kohteena oleva kunta kuuluu Tilastokeskuksen (2019) kuntaryhmittelyyn mukaan kaupunkimaisiin kuntiin. Kaikkien haastateltujen tehtävänimike on päiväkodin johtaja ja jatkossa haastatelluista tullaan käyttämään nimitystä johtaja. Haastattelut toteutettiin elo-syyskuussa 2019 kunkin päiväkodin johtajan päiväkodilla, pääsääntöisesti johtajien työhuoneissa, yhtä lukuun ottamatta, joka toteutettiin kaupungin tarjoamassa muussa työtilassa. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja, ja ne toteutettiin teemahaastatteluina (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018). Teemahaastattelun runko (LIITE 2) lähetettiin haastateltaville etukäteen tutustumista varten. Haastattelut kestivät noin 20 minuutista 40 minuuttiin. Haastattelut nauhoitettiin ja kukin haastattelu litteroitiin muutaman päivän kuluessa haastattelusta, jotta niistä oli mahdollista tehdä uskottavia ja tarkkaan harjoitettuja päätelmiä (Puusa 2011, 73). Haastattelut litteroitiin asiasisällön tarkkuudella, koska kiinnostuksen kohteena on nimenomaan asiasisältö eikä haastatelluista ole tarkoitusta tehdä keskusteluanalyysiä. Tutkimusaineistoa kertyi yhteensä 107 sivua. Aineisto myös pseudonymisoitiin, jotta litteraatteja on mahdollista säilyttää ja käsitellä ilman tunnistetietoja.

Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin informanttien haastattelu, jotta saataisiin tarkkaa tietoa siirtymistä johtajien näkökulmasta ja oli myös tilaisuus tarkentaa heidän kertomaansa haastattelun aikana. Johtajilla oli mahdollisuus pohdita saamansa teemakartan avulla tutkimuksen aihealuetta jo etukäteen ja näin ollen haastatteluissa saatiin tietoa halutuista teemoista. (Puusa 2011, 81–82.) Jo tutkimuksen alkuvaiheessa, eli teemahaastattelun runkoa testattaessa tutkimukseen osallistumattomilla henkilöillä, kävi ilmi, että on perusteltua käsitellä siirtymiä kahtena erillisenä prosessina: uuden toimintakauden alussa tapahtuvana siirtymäprosessina sekä toimintakauden aikana tapahtuvana siirtymäprosessina.

Nämä prosessit eroavat selkeästi toisistaan ja myös kokonaisuuden hahmottaminen on helpompaa ja selkeämpää jaottelun myötä sekä haastateltaville, tutkijalle että tutkimusraportin lukijalle. Kaikki haastattelut toteutuivat sovittuina ajankohtina. Johtajat olivat järjestäneet rauhallisen paikan haastattelulle yhtä päiväkotia lukuun ottamatta, josta ei meinannut löytyä häiriötöntä paikkaa. Tämä yksi haastattelu keskeytyikin kaksi kertaa heti alussa, mutta jatkui sen jälkeen keskeytyksittä, joten siitäkin muodostui ehyt kokonaisuus. Haastattelujen sopimisen yhteydessä tai itse haastattelutilanteiden yhteydessä ei ilmennyt ongelmia, jotka olisivat aiheuttaneet haasteita tutkimukselle.

Ennen haastattelun alkua päiväkodin johtajille kerrottiin, että kyse on niemenomaan varhaiskasvatuspolun aikaisista siirtymistä ryhmästä toiseen saman päiväkodin sisällä. Tutkimuksen taustatiedoksi haastattelut aloitettiin kysymällä, minkälaista päiväkotia kukakin päiväkodin johtaja johtaa, kuinka monta toimipistettä päiväkodissa on, kuinka monta ryhmää päiväkodissa on ja mitkä ovat ryhmien ikäjakaumat. Tämän jälkeen päiväkodin johtajia pyydettiin kertomaan, millaisia siirtymiä ryhmästä toiseen heidän päiväkodissaan tapahtuu mihinkin aikaan vuodesta. Tästä eteenpäin päiväkodin johtajia pyydettiin kuvaamaan siirtymiä kahtena erillisenä prosessina, eli toimintakauden alusta tapahtuvia siirtymiä sekä kesken toimintakauden tapahtuvia siirtymiä. Seuraavaksi päiväkodin johtajia pyydettiin kuvaamaan siirtymäprosessien etenemistä. Johtajia pyydettiin myös kertomaan eri toimijoiden osallistumisesta prosesseihin. Lopuksi päiväkodin johtajia pyydettiin pohtimaan onnistumisia, haasteita sekä kehittämiskohteita liittyen siirtymäprosesseihin. Haastattelut muodostuivat dialogisiksi keskustelutilaisuuksiksi, joissa kysymyksiä tai kerrontaa tarkennettiin tarvittaessa puolin ja toisin.

5.2 Aineiston temaattinen sisällönanalyysi

Tämä pro gradu -tutkielma toteutettiin laadullisena aineistolähtöisenä tutkimuksena käyttäen aineiston analyysimenetelmänä temaattista sisällönanalyysiä. Ki-

viniemi (2018) kuvaa laadullista tutkimusta prosessina, joka tarkentuu edetessään ja näin ollen myös tutkimuksen kohde tarkentuu. Tutkija tekee aineistosta oman tulkintansa. Joku toinen tulkitsisi aineistoa toisella tavalla ja oleellista onkin tuoda esiin, miksi ja miten tuloksiin päädyttiin. (Kiviniemi 2018.) Myös haastatteluajankohdalla saattaa olla vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Kukin haastateltu päiväkodin johtaja kuvasi siirtymäprosesseja syyskuussa 2019, eli tutkimustulokset olisivat saattaneet muodostua toisenlaisiksi esimerkiksi keväällä, jolloin tulevan toimintakauden ryhmien muodostamisprosessi olisi ollut meneillään.

Tässä tutkimuksessa aineistoa tarkasteltiin aineistolähtöisesti käyttäen laadullista temaattista sisällönanalyysia. Koska aikaisempaa tutkimusta aiheesta on melko vähän, päädyttiin ilmiön selvittämiseen aineistolähtöisesti. Aineistolähtöinen temaattinen analyysi ei vaadi yksityiskohtaista teoreettista tietämystä, toisin kuin monet muut menetelmät, eikä se ole sidoksissa mihinkään aiempaan teoreettiseen viitekehykseen (Braun & Clarke 2006, 80; Elo & Kyngäs 2008, 107). Moilasen ja Räihän (2018) mukaan tutkijan asettamasta ongelmanasettelusta riippuu, lähestyykö hän tutkimaansa tekstiä kokonaisuutena pyrkien rakentamaan sen oman sisällöllisen logiikan, vai hakeeko hän tekstistä johonkin tiettyyn asiaan merkityksiä. Tällaista lähestymistapaa kutsutaan *aineistolähtöiseksi*. Aineistolähtöisessä lähestymistavassa tutkija etsii aineistosta teemoja, joista informantit (haastateltavat) puhuvat. (Moilanen & Räihä 2018, 50.)

Graneheim, Kindgren ja Lundman (2017) esittävät artikkelissaan huolensa liittyen laadulliseen sisällönanalyysiin: Kenen ääni tutkimuksessa loppujen lopuksi kuuluu: tutkittavien vai tutkijan? Tätä on syytä pohtia aineiston analyysiä tehtäessä. Ohjaavatko analyysiä niin sanotut ilmeiset näkökulmat tai rajaavatko olemassa olevat teoriat ja niiden luokittelumallit liikaa tutkijan analysointia. Tämän rajoitteen tuovat esiin myös Braun ja Clarke (2006, 84). Toimin itsekin päiväkodin johtajana ja olen joutunut pohtimaan siirtymiin liittyviä prosesseja työssäni sekä toteuttamaan kyseisiä prosesseja. Työn takia minun on myös tunnettava ohjaavat asiakirjat, joten niiden poissulkeminen mielestä analyysin ajaksi täysin, on mahdotonta. Kuitenkin, koko tutkimuksen ajan, olen pyrkinyt suhtautumaan suurella mielenkiinnolla ja avoimella mielin päiväkodin johtajien esiin tuomiin näkökulmiin. Tätä on helpottanut se, että päiväkotit, jossa työskentelen,

on melko pieni, joten esimerkiksi vaihtoehtoja lasten sijoittamiseksi eri ryhmiin ei ole, kutakin ikäryhmää on vain yksi.

Tutkimusaineistoa analysoitaessa noudatettiin Braunin ja Clarken (2006) esittelemää temaattista sisällönanalyysiä, joka perustuu kuuteen eri vaiheeseen. Braunin ja Clarken esittelemä analyysitapa valittiin sen selkeyden ja eri vaiheiden seikkaperäisen kuvauksen takia, nämä näkökulmat mahdollistavat kaikkien analyysivaiheiden nähtäväksi tuomisen myös lukijalle. Oleellista on, että vaiheet eivät etene lineaarisesti, vaan niiden välillä tulee olla myös edestakaista liikettä (Braun & Clarke 2006, 82). Koko analyysiprosessin ajan tutkimukselle asetetut kysymykset olivat jokaisessa analyysivaiheessa analysoinnin pohjana ja näin johdattelivat koko prosessia.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa oli tarkoitus tulla tutuksi aineiston kanssa käymällä sitä läpi uudelleen ja uudelleen (Braun & Clarke 2006, 87; Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen 2010). Aineiston analysointi aloitettiin taulukoimalla litteraateista aineiston kokonaiskuvan hahmottamiseksi seuraavia asioita: kunkin päiväkodin rakenne, eli millaisia ryhmiä kussakin päiväkodissa on, tapahtuuko siirtymiä kesken vuotta, miten johtajat kertovat prosesseihin osallistuvista henkilöistä, miten johtajat suhtautuvat siirtymiin keskellä toimintakautta sekä mahdollisia johtajien esiin tuomia muita näkökulmia siirtymiin. Tämä vaihe antoi kokonaiskuvan esimerkiksi siitä, kuinka moni johtajista mainitsee huoltajat osalliseksi prosesseihin. Aineistoon tutustumisen jälkeen osoittautui, että analyysiin soveltuva analyysiyksikkö olisi tässä tutkimuksessa johtajan kertoma ajatuskokonaisuus. Ajatuskokonaisuudessa johtaja kertoo ajatuksensa tietystä aiheesta, esimerkiksi syistä, jotka aiheuttavat lapsen siirtämisen ryhmästä toiseen kesken toimintakauden.

Braunin & Clarken (2006, 87) mukaisesti toisessa vaiheessa tehtiin alustavaa koodausta, eli koodattiin mielenkiintoisia ominaisuuksia ja kerättiin kunkin koodin kannalta merkityksellisiä tietoja. Koodien laajuus määräytyi sen mukaan, että niistä oli tunnistettavissa asiayhteys. Esimerkki koodista on toteamus: ”kehitykselliset syyt, lapsi hyötyy”. Aineiston laajuuden takia, jo tässä vaiheessa, koodeja etsittiin ja jaoteltiin suhteessa tutkimuskysymysten aihepiireihin, pitäen kuitenkin mieli avoinna myös muille esiin tulleille aiheille, jotka ovat merkityksellisiä

tutkimuksen kannalta. Tulosten tarkastelun kannalta on huomionarvoista, että esimerkiksi yksittäisen päiväkodin johtajan kerronnassa saattoi ilmetä kaikkiin eri teemoihin liittyviä koodeja tai sitten vain yhteen teemaan liittyvä koodi.

Seuraavaksi etsittiin teemoja, eli lajiteltiin koodeja potentiaalisiksi teemoiksi ja koottiin kaikki tieto, joka oli oleellista kutakin potentiaalista teemaa ajatellen. Aineistoa analysoitaessa sekä teemoittellessa, oli tärkeää esittää tutkijana seuraavia kysymyksiä: mikä lasketaan teemaksi ja kuinka laajoja teemojen tulee olla? Tässä on kysymys esiintyvyydestä jokaisen tutkimusyksikön kohdalla sekä esiintyvyydestä läpi koko aineiston (Braun & Clarke 2006, 82, 87). Tässä vaiheessa tarkasteltiin myös koodien merkityksellisyyttä suhteessa tutkimuskysymyksiin. Yksi esimerkki teemasta, joka kuvaa kattavasti aineistoa on: *Lapsi hyötyy siirtymästä*. Toisaalta tutkimuksen kannalta merkityksellisemmäksi muodostuivat niin sanotusti poikkeavat esiintymät aineistossa. Näitä voi ajatella uusina innovaatioina, jotka ovat syntyneet tarpeesta kehittää toimintaa. Hyvä esimerkki tällaisesta teemasta on: *Lapsen aloite siirtymään*.

Kuten aiemmin todettiin, haastatteluissa käytettiin tutkijan luomaa teema-haastattelurunkoa. Haastattelurungon tarkoituksena oli ohjata johtajia kertomaan tutkimuksen kannalta oleellisia asioita siirtymistä. Runko ei kuitenkaan sellaisenaan muodostanut teemoja, joihin olisi etsitty merkityksiä tutkimusaineistosta, vaan teemat muodostettiin nimenomaan haastateltavien kerronnasta. Taulukossa 1 on esitelty uuden toimintakauden alussa tapahtuvaan siirtymäprosessiin liittyvään ryhmien muodostukseen vaikuttavia tekijöitä sekä toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien perusteista muodostettuja teemoja.

TAULUKKO 1. Uuden toimintakauden alusta tapahtuvaan siirtymäprosessiin liittyvään ryhmien muodostukseen vaikuttavat tekijät ja toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien perusteet

Uuden toimintakauden alusta tapahtuvaan siirtymäprosessiin ja siihen liittyvään ryhmien muodostukseen vaikuttavat tekijät	Toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien perusteet
<i>Jatkuvuus</i>	<i>Uusi hakija</i>
<i>Kehitykselliset tekijät</i>	<i>Lapsen ikä</i>
<i>Lapsen ikä</i>	<i>Lapsen aloite tai hyötyminen siirtymästä</i>
<i>Lasten erottaminen toisistaan</i>	
<i>Rakenteelliset tekijät</i>	
<i>Tuen tarpeisten lasten sijoittuminen</i>	
<i>Perheeseen liittyvät tekijät</i>	

Uuden toimintakauden alussa tapahtuviin siirtymäprosessiin liittyvään ryhmien muodostukseen vaikuttavia tekijöitä sekä toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien perusteita on syytä tarkastella erikseen, koska ne eroavat selvästi toisistaan. Ainoastaan lapsen ikä tuli esiin molempien prosessien yhteydessä.

Neljännessä vaiheessa tarkastettiin, toimivatko teemat suhteessa koodattuihin otteisiin sekä suhteessa koko aineistoon ja luotiin temaattinen kartta analyysistä kokonaiskuvan hahmottamiseksi. (Braun & Clarke 2006, 91.) Teemojen jäsentämiseksi, vertailemiseksi sekä tutkimuskysymyksiin vastausten löytämiseksi oli mielekästä tarkastella teemoja suhteessa kahteen eri prosessiin, eli uuden toimintakauden alussa tapahtuviin siirtymiin ja toimintakauden aikana tapahtuviin siirtymiin. Esimerkiksi liittykö henkilöstön osallisuuteen uuden toimintakauden alussa tapahtuviin siirtymiin sekä siihen liittyvään ryhmien muodostukseen samoja teemoja kuin henkilöstön osallisuuteen toimintakauden aikana tapahtuvissa siirtymissä. Ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen osalta teemojen esiintyvyyttä tarkasteltiin kahden eri prosessin näkökulmasta erikseen ja vertaillen toisiinsa.

Viidennessä vaiheessa määriteltiin teemat sekä luotiin selkeät kirjalliset määritelmät kullekin teemalle. Edelleen oli oleellista jatkuva analyysi kunkin teeman erityispiirteiden sekä yleisen tarinan, jota analyysi kertoo, tarkentamiseksi. (Braun & Clarke 2006, 92.) Esimerkiksi teemaa *Lapsi hyöttyy siirtymästä*, määriteltiin seuraavasti: ryhmän ikätaso ei vastaa enää lapsen kehitys- tai ikätasoa ja siir-

tyminen toiseen ryhmään tukee lapsen kehitystä paremmin kuin jääminen vanhaan ryhmään. Tämä auttoi tarkastelemaan uudelleen teemojen nimiä sekä sitä, kuinka hyvin teemat kuvaavat koko aineistoa. Jotkut teemat yhdistyivät tässä vaiheessa ja toiset taas saivat uuden, kuvaavamman nimen. Tämän vaiheen rinnalla aloitettiin tutkimustulosten alustava kirjoittaminen tekstimuotoon, joka olikin oivallinen keino tarkastella teemojen toimivuutta ja kuvaavuutta sekä muodostaa lyhyt määritelmä kullekin teemalle.

Viimeisessä vaiheessa tuotettiin tieteellinen raportti analyysistä. Tällöin oli viimeinen mahdollisuus analyysille. Tässä kohdin valittiin otteita esimerkiksi, palattiin tutkimuskysymyksiin ja kirjallisuuteen. (Braun & Clarke 2006, 87.) Tutkimusraportin kirjoittaminen jäsennettiin tutkimuskysymysten avulla alusta alkaen. Kuten edellä todettiin, analyysin vaiheiden välillä tulisi olla myös edestakaista liikettä. Vaiheiden kaksi ja kolme välillä tapahtui eniten edestakaista liikettä: teemoja muodostettaessa tuli tarkastella koodeja vielä tarkemmin sekä myös palata analyysiyksiköiden tarkasteluun, jotta koodin konteksti olisi varmasti selvä. Edelleen vaiheeseen kolme palattiin vaiheiden neljä, viisi ja kuusi aikana, muodostetut teemat ja niiden määritelmät tarkentuivat kaikkien vaiheiden edetessä. Kiviniemen (2018) mukaan laadullisen tutkimuksen voi nähdä oppimisprosessina, jonka aikana aineistoon liittyvät tulkinnat ja näkökulmat kehittyvät prosessin aikana. Analyysiä tehdessä osoittautui, että edestakainen liike eri vaiheiden välillä on oleellista prosessin kannalta, mistä tutkimuksessa oikein on kyse ja mistä aineisto oikeasti kertoo.

5.3 Eettiset ratkaisut

Koko tutkimusprosessin ajan tulee tarkastella prosessia eettisestä näkökulmasta. Etenkin haastatteluiden kohdalla tulee aina pohtia tutkimuksen eettisyyttä (Alshenqet 2014, 44.) ja on huolehdittava yksittäisen haastateltavan anonymiteetistä. Koska työskentelen itse päiväkodin johtajana, tuli minun pitäytyä tutkijan roolissa kaikessa, mikä liittyy tutkimuksen aineiston käsittelyyn ja rajattava oma kokemukseni analysoinnin ulkopuolelle. Eettisiin toimintatapoihin kuuluu, että haastatteluun osallistuvat tietävät, mistä tutkimuksessa on kysymys sekä mihin haastattelun tietoja käytetään ja miten niitä säilytetään (Hyvärinen 2017, 26; Kuula 2011). Haastatellut päiväkodin johtajat saivat etukäteen tiedotteen koskien tutkimusta (LIITE 1) sekä teemahaastattelun rungon (LIITE 2), joten he olivat tietoisia mistä tutkimuksessa on kyse (Kuula & Tiitinen 2010). Tässä yhteydessä heille postitettiin myös tutkimuksen tietosuojaseloste, joka laadittiin Jyväskylän yliopiston ajantasaisten tietosuojaohjeiden mukaisesti. Kirjeen lähettämiseen jälkeen haastateltaviin oltiin sähköpostitse yhteydessä ja jos haastattelu sopi heille, heitä pyydettiin valitsemaan sopiva aika tai ehdottamaan uutta aikaa.

Kokonaisuudessaan tutkimus on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa -ohjeen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019) mukaisesti esimerkiksi kertomalla haastateltaville mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessin etenemisestä. Haastattelutilanteen alussa haastateltavilta pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta (LIITE 3), jonka he olivat saaneet saatekirjeen yhteydessä (Alshenqet 2014, 44.). Kaikki tutkimukseen kutsutut henkilöt olivat suostuvaisia tutkimukseen ja antoivat nauhoittaa haastattelun. Tiedotteessa (LIITE 1) kerrottiin myös tutkimusmateriaalin säilyttämisestä ja sen käytön periaatteista sekä siitä, että tutkittavilla on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tutkimusta tahansa.

Hyvärinen (2017, 26) kehottaa, että haastattelun lopuksi on hyvä vielä varmistaa ja tarkentaa, että osallistuja on antanut aineiston tutkijan käyttöön ja että hän on tietoinen sen sisällöstä. Haastattelujen nauhoittaminen selvästi konkreettisesti tutkittaville, mikä osa keskustelusta on nimenomaan tutkimusaineistoa. Ker-

roin haastateltaville aina selkeästi, milloin nauhoitan ja milloin pysäytän nauhurin. Jos nauhoituksen jälkeen tuli ilmi jotakin tutkimuksen kannalta oleellista, kerroin haastateltaville, että kirjoitan asian ylös tutkimusta varten. Haastattelun lopuksi kerroin haastateltaville, että he voivat olla haastattelun jälkeen yhteydessä minuun, jos heillä on jotakin lisättävää tai kysyttävää. Yhteydenottoja ei ole tullut tutkimusraportin valmistumiseen mennessä.

Tutkimuksen ja sen tulosten kannalta ei ole oleellista, missä kunnassa haastateltavat työskentelevät. Haastateltavien tunnistetietojen säilyttäminen aineistossa ei ollut tässä tutkimuksessa merkityksellistä analyysin kannalta (Kuula 2011). Johtajien kuvaamat prosessit voisivat tapahtua missä tahansa päiväkodissa eikä tässä tutkimuksessa ole toista informanttien joukkoa, joiden kerrontaa olisi voitu verrata johtajien kerrontaan. Haastattelujen myötä kävi ilmi, että kaikki johtajat puhuivat päiväkodeistaan päiväkotien nimillä ja käyttivät myös ryhmien nimiä avoimesti. Sen sijaan tutkimusraportissa ei ole tarpeen tuoda esiin päiväkotien tai ryhmien nimiä, mutta koska päiväkodit ovat rakenteeltaan hyvin erilaisia, saattavat jotkin kuvaukset siirtymistä tuoda esiin seikkoja, josta päiväkodin tunnistaminen on mahdollista. Tunnistettavuuden esiin tuomista on kuitenkin pyritty välttämään läpi koko tutkimusraportin esimerkiksi poistamalla murteelliset ilmaukset aineistonäytteistä.

Haastattelutilanteet muodostuivat tasavertaisiksi keskustelutilaisuuksiksi. Osa johtajista totesi saaneensa haastattelun myötä paljon ajattelemisen aihetta omassa päiväkodissaan tapahtuvien siirtymäprosessien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Johtajat vastasivat avoimesti esitettyihin kysymyksiin, kukaan heistä ei jättänyt vastaamatta kysymyksiin tai pyytänyt siirtymään seuraavaan kysymykseen, vaikka tätä mahdollisuutta heille tarjottiinkin. Tunnelma oli avoin ja johtajat pohtivat prosesseja ääneen, minulle tuli se tunne, että he ikään kuin selkiyttivät itselleen prosessin kulkua haastattelujen aikana. Useampi haastateltava totesi tutkimuksen kohteen olevan mielenkiintoinen ja osa myös kuvasi, että vasta nyt tutkimuksen myötä pysähtyi ajattelemaan asiaa tarkemmin.

Teemahaastattelun rungon lisäksi oli tarpeellista esittää kysymyksiä, jotta johtajat kertoivat syvällisemmin kustakin teemasta, esimerkiksi ”Ketkä osallistu-

vat siirtymien suunnitteluun?” Tarkentavien kysymysten avulla johtajat kertoivat tutkimuksen kannalta oleellisia asioita kustakin teemasta. Johtajat kuvasivat omaa asemaansa prosesseissa lähinnä konkreettisten tehtävien kautta, esimerkiksi ”kerron kuinka monta paikkaa mihinkin ryhmään vapautuu”. Yleisesti heidän kerronnastaan kuvastui se, että he näkevät itsensä osana yhteisöä, jossa prosessit ja niihin liittyvä päätöksenteko tapahtuu.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset esitellään luvussa 4 esitettyjen tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Aineiston analyysin myötä muodostetut teemat kuvaavat laajasti tekijöitä, jotka aiheuttavat siirtymiä ryhmästä toiseen, vaikuttavat ryhmien muodostukseen sekä eri toimijoiden osallisuuden näyttäytymistä prosessien eri vaiheissa. Tutkimuskysymysten näkökulmasta on merkityksellistä tarkastella myös sitä, mikä on eri asioiden esiintyvyys aineistossa: erityisesti tuodaan esiin seikkoja, jotka poikkeavat yleisimmistä vastauksista ja tuovat esiin jonkin uuden ulottuvuuden tutkimuksen aiheeseen nähden.

6.1 Päiväkodin johtajien kuvaamat siirtymiä aiheuttavat ja ryhmien muodostukseen vaikuttavat tekijät sekä niihin liittyvät perustelut

Kuten luvussa 2 todettiin, suomalaisissa päiväkodeissa tapahtuva varhaiskasvatusta on ryhmämuotoista ja ryhmät on muodostettu pääsääntöisesti henkilöstön mitoittamiseen perustuneen ikäjaottelun mukaan. Tästä johtuen lapset harvoin viettävät koko päiväkotiaikaansa samassa ryhmässä. Myös kaikkien haastateltujen johtajien päiväkodeissa tapahtuu siirtymiä ryhmästä toiseen aina uuden toimintakauden alussa elokuussa, sekä erinäisistä syistä johtuen toimintakauden aikana. Luvussa 5.2 esitellyyn taulukkoon 1 on koottu päiväkodin johtajien kerronnasta muodostetut teemat uuden toimintakauden alussa tapahtuvaan siirtymäprosessiin liittyvään ryhmien muodostukseen vaikuttavista tekijöistä sekä toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien perusteista. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa vahvistui näkemys uuden toimintakauden alusta tapahtuvan siirtymäprosessin ja toimintakauden aikana tapahtuvan siirtymäprosessin erilaisuudesta.

6.1.1 Uuden toimintakauden alussa siirtymiä aiheuttavat ja ryhmien muodostukseen vaikuttavat tekijät

Johtajien kuvauksen mukaan uuden toimintakauden alussa lapsia siirtyy huomattavasti enemmän ryhmistä toiseen kuin toimintakauden aikana. Toimintakauden alusta tapahtuvien siirtymien yhteydessä on kyse ryhmienmuodostusprosessista, joka tapahtuu edeltävänä keväänä. Sen jälkeen tapahtuu varsinainen uuteen ryhmään siirtymineen, joka sisältää esimerkiksi tutustumisen uuteen ryhmään. Harvoin kaikki ryhmän lapset siirtyvät ryhmästä toiseen toimintakauden alussa, eli yleensä osa ryhmän lapsista jää entiseen ryhmään. Vaikka osa lapsista jäisi entiseen ryhmään, sitä on syytä tarkastella uutena ryhmänä, koska ryhmään siirtyvien lasten myötä ryhmä ja sen dynamiikka muuttuvat.

Alkukevästä on keskitetty esiopetukseen ilmoittautuminen ja varhaiskasvatukseen haku, joka käynnistää uuden toimintakauden ryhmien muodostamisen päiväkodeissa. Aineistosta tarkasteltiin tekijöitä, jotka vaikuttavat ryhmien muodostukseen sekä näiden tekijöiden suhdetta siirtymäprosessin kohteena olevaan lapseen. Uutta toimintakautta edeltävät ryhmienmuodostusprosessit eroavat jonkin verran tutkimuksen kohteena olevien johtajien päiväkodeissa, mutta pääpiirteittäin niiden voidaan todeta noudattavan samanlaista kaavaa. Useimmiten päiväkodit muodostavat ensin esiopetusryhmät ja sen jälkeen muut ryhmät. Ryhmien muodostus ja lasten siirtymät seuraavaan ikäryhmään perustuvat ryhmiin vapautuneisiin paikkoihin. Yksi johtaja kuvasi tämän olevan ”puhdasta matematiikkaa”, mutta haastatteluista kävi ilmi, että prosessiin vaikuttavat monet muutkin tekijät vapautuvien paikkojen lisäksi, kuten yksi johtajista kuvasi: ”Kyl siin katotaan myöskin lapsen kehitystasoa sitte ja lähinnä, mitä lapsi tarvii, et oikeestaan sen niin ku se punanen lanka on siellä se, että mitä lapsi tarvii [...] Et kaverisuhteet on yks, mikä vaikuttaa.”

Kaikki johtajat kertoivat pohtivansa ryhmien muodostamista yhdessä henkilöstön kanssa. Osa kertoi tekevänsä jonkinlaisen ehdotelman, jota työstetään yhdessä henkilöstön kanssa. Tutkimusaineisto ei antanut täysin tarkkaa kuvaa siitä, kuka tekee ehdotelman ja kuka ei, koska prosessit alkoivat eri tavoin riippuen päiväkodista. Toisissa tapauksissa johtaja teki valmiimpia lapsilistoja ja toisissa hän ilmoitti vain vapautuvien paikkojen määrät. Kootusti voisi sanoa, että

johtajat pitävät huolta ryhmärakenteeseen liittyvistä säästöjen mukaisista velvoitteista, eli ryhmiin sijoitettujen lasten määrästä sekä lasten ikäjakaumasta. Yksikään johtaja ei kertonut muodostavansa ryhmiä täysin itse, vaan prosessia tehtiin yhdessä henkilöstön kanssa. Päiväkodin johtajien kerronnasta kävi ilmi, että vain harvoin lapset siirtyvät yhtenäisenä joukkona ryhmästä toiseen, eli samassa ryhmässä olleet lapset jakautuvat eri ryhmiin. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoiseksi muodostuivatkin ne tekijät, joiden perusteella lapset siirretään seuraavan ikätason ryhmiin ja mihin nämä tekijät perustuvat.

Siirtyvään lapseen liittyi kolme tekijää: Useimmat johtajista painottivat *jatkuvuutta*, jolla he tarkoittivat korostaen kaverisuhteiden pysyvyyden huomiointia, useamman lapsen siirtymistä yhtäaikaaisesti samaan ryhmään tai tutun kasvattajan mahdollisuutta siirtyä lasten mukana seuraavaan ryhmään. Siirtyvään lapseen liittyvillä *kehityksellisiä tekijöillä* johtajat tarkoittivat sitä, että lapsen katsottiin hyötyvän sekä saavan tukea kehitykselleen siirtymisestä toiseen ryhmään, joka vastaa paremmin lapsen ikä- tai kehitystasoa. Myös siirtyvän *lapsen ikä* tuli esiin johtajien kerronnassa; eli kun lapsi täyttää esimerkiksi kolme vuotta ja hän siirtyy seuraavana syksynä 3-5-vuotiaiden ryhmään.

Myös *lasten erottaminen toisistaan* tuli esiin johtajien kerronnassa ja he tarkoittivat tällä nimenomaan sitä, että henkilökunnan mukaan tietyt lapset eivät välttämättä hyödy toistensa seurasta tai heille tulee usein riitaa. Tämä on vastakkainen näkemys kaverisuhteiden jatkuvuudelle ja huomionarvoista onkin se, että osa johtajista oli eri mieltä henkilökunnan kanssa lasten erottamisesta toisistaan. He pohtivat, onko kasvattajilla, mukaan lukien johtaja, oikeus esittää tällaisia näkökulmia, jos lapset ovat ystäviä. Heidän mielestään pitäisi löytää muita pedagogisia keinoja ratkaista tilanne, kuin erottaa lapset toisistaan. Eräs päiväkodin johtaja pohti asiaa seuraavalla tavalla: "Ettei voi kokonaa erottaa, et okei, nää laitetaan eri ryhmiin, ni näil menee paremmin. Vaan nimenomaan muistaa myös se puoli, et ne on oikeesti ystäviä, ne haluaa viettää aikaa yhdessä."

Johtajat toivat myös esiin tekijöitä, jotka eivät liity siirtyvään lapseen. Nämä tekijät esiintyivät useiden johtajien kerronnassa. *Päiväkodin rakenteelliset tekijät* vaikuttavat ryhmien muodostamiseen, eli millaisia ryhmiä käytössä oleviin tiloihin voi muodostaa. Osa päiväkodin tiloista on suunniteltu niin, että ne soveltuvat

ainoastaan alle kolmevuotiaille ja niihin on mahdollisuus sijoittaa esimerkiksi vain 12 lasta. *Tuen tarpeisten lasten sijoittumisella* on johtajien mukaan merkitystä, ettei mikään ryhmä muodostu niin sanotusti liian haasteelliseksi. Tällä he tarkoittivat sitä, ettei samassa ryhmässä ole esimerkiksi montaa erityisen tuen lasta, vaan että tuen tarpeiset lapset jakautuisivat tasaisemmin ryhmien kesken. Vaikka tämäkin tekijä liittyy lapsiin, kyse ei ollut siirtävästä lapsesta. Myös *perheeseen liittyvät tekijät* vaikuttavat ryhmien muodostukseen, niitä ovat esimerkiksi sisarusuhteisiin liittyvät toiveet tai lapsen tarvitsema palveluntarve.

6.1.2 Toimintakauden aikana siirtymiä aiheuttavat tekijät

Päiväkodin johtajien mukaan toimintakauden aikana tapahtuva siirtymä puolestaan on aina poikkeustapaus ja siksi prosessi on tapauskohtainen. Toimintakauden aikana tapahtuviin siirtymiin liittyen aineistosta tarkasteltiin perusteita siirtymille, eli tekijöitä, jotka käynnistävät siirtymäprosessin. Keskelle toimintakautta ajoittuvia siirtymiä kertoivat toteuttaneensa kaikki haastatellut päiväkodin johtajat jossain vaiheessa uraansa. Pääsääntöisesti johtajat pyrkivät kuitenkin välttämään kesken toimintakauden tapahtuvia siirtoja. Viisi johtajaa mainitsi kesken toimintakauden siirtyvien olevan yksittäisiä lapsia. Viisi johtajaa puolestaan kertoi pyrkivänsä siirtämään aina useamman, vähintään kaksi lasta kerrallaan, jottei lapsen tarvitsisi siirtyä yksin. Yksi johtajista painotti lapsen aloitteesta tapahtuvaa siirtymää isompien lasten seuraan, ja näin ollen hän piti keinotekoisena lapsen pitämistä edelleen pienten ryhmässä.

Toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien pääasiallisia perusteita on kolme. Useimmiten siirtymäprosessin käynnistää *uusi hakija* päiväkotiin. Yleensä uudet hakijat ovat pieniä, eli alle kolmevuotiaita, ja jonkun on siirryttävä pois ryhmästä, jotta uusi pieni hakija mahtuu tilalle. Toisin sanoen suhdelukusäädökset aiheuttavat tässä tilanteessa siirron tarpeen organisaation rakenteeseen vaikuttavana tekijänä. Yksi johtajista kuvasi tarvetta siirrolle seuraavasti: "Meilläkin on ikäryhmittäin noi ryhmät tehty, ettei oo sekasii, sekasin, niin silloin siin ehkä joutuuki herkemmin siirtämään. Mutta silti se tavotetila, mut kyllähän me ryhmät täytenä pietään, että sit tehdään tarvittaessa niit siirtoi." Kaksi muuta perustetta ovat puolestaan lähtöisin siirtävästä lapsesta. Toinen peruste on siirtyvän

lapsen ikä, jolla johtajat tarkoittivat sitä, että esimerkiksi viisivuotiaiden lasten ryhmästä paikan vapautuessa on mahdollista siirtää lisää viisivuotiaita kyseiseen ryhmään. Tällöin oli tavoitteena saada kaikki viisivuotiaat samaan ryhmään. Tässä yhteydessä osa johtajista pohti myös sitä, että kuka tietyn ikäisistä lapsista on valmis siirtymään ja osa puhui puhtaasti lapsen iästä. Kolmas peruste on *lapsen aloite tai hyötyminen siirtymästä*, jonka mainitsi viisi päiväkodin johtajaa. Tähän sisältyy lapsen itsensä tekemä aloite siirtymään esimerkiksi hakeutumalla isompien lasten seuraan tai lapsen hyötyminen siirrosta henkilökunnan tai vanhempien näkemyksen mukaan, kuten yksi johtajista kuvasi:

Et jos sinne vapautuu paikkoja, ni sit voidaan miettiä sielt pienten ryhmästä taas, et onks siellä ehkä sellasia, jotka vois siirtyä jo eteenpäin. Et sitä me ollaan kyllä tehty monesti keväisin, et on siirretty sit niitä, jotka niin ku syksyllä on jo selkeesti sen seuraavan ryhmän lapsia. Ja sit on saatettu tehdä se siirto siinä keväällä ja on huomattu, et se on ollu aika hyvä hyvä kohta, että silloin aikuisilla on ollu hyvin aikaa ottaa vastaan siellä uudet vähän pienemmät, kun taas sitte että ne siirtyis elokuun alusta, millon on niin paljon muita uusia. [...] Ne on ollu lapsen kehityksen kannalta tosi järkeviä, et sellailta me mietitään tietysti aina ne siirtyjät, että kenelle se niin ku ois järkevä juttu, et ei niin, että katotaan jostain listasta, et tuolta nyt siirretään, vaan mietitään, kenen niin kun kehityksen kannalta ois järkevä se siirto.

Ainoastaan kaksi päiväkodin johtajaa mainitsi lapsen aloitteen siirtymälle. Tähän näkökulmaan palataan vielä tarkemmin osallisuutta tarkasteltaessa. Yksi johtaja mainitsi vanhempien toiveen siirtymälle ja neljä johtajaa kertoi henkilökunnan olleen sitä mieltä, että lapsi hyötymään toiseen ryhmään siirtymisestä. Tämä tarkoitti useimmiten isompien lasten ryhmään siirtymistä, mutta oli lapsi yksittäisessä tapauksessa siirretty pienempienkin ryhmään, yksilöllisistä tarpeista johtuen.

Huomionarvoista on se, että päiväkodin johtajista kukaan ei maininnut kesken vuotta tapahtuvan siirron syyksi lapsen varhaiskasvatusoikeuden rajautumista 20 tuntiin tai oikeuden laajentumista vanhempien työn takia. Ainoastaan vuorohoidon tarpeen lisääntyminen saattoi olla syy ryhmän vaihtoon kesken toimintakauden yhdessä päiväkodissa. Tällöin nimenomaan yöhoidon tarpeen oli lisääntynyt merkittävästi.

6.2 Siirtymäprosesseihin osallistujat ja osallisuuden näyttäytyminen prosessien eri vaiheissa

Sekä uuden toimintakauden alussa tapahtuvaa siirtymäprosessia että toimintakauden aikana tapahtuvaa siirtymäprosessia tarkasteltaessa molempien prosessien kohdalla keskeisimmiksi osallisiksi päiväkodin johtajat mainitsivat lapsen, huoltajat ja henkilöstön. Näiden edellä mainittujen lisäksi johtajat mainitsivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Heidät mainittiin osallisiksi pääsääntöisesti niissä tapauksissa, joissa oli kyse tuen tarpeisten lasten siirtymistä, riippumatta siitä kummasta prosessista oli kyse. Jotkut johtajat mainitsivat varajohtajat osallisiksi ikään kuin osana luetteloa. Tässä tapauksessa varajohtajien voidaan katsoa kuuluvan henkilöstöön. Johtajat mainitsivat myös muutamia muita osallisia, esimerkiksi lasta tutkivan tahon. Nämä muut osalliset liittyivät yksittäisiin tapauksiin, joissa pääsääntöisesti oli kyse tuen tarpeisten lapsien siirtymistä. Erityisopettajien, varajohtajien tai muiden tahojen osallisuutta johtajat eivät kuvanneet tämän tarkemmin.

Johtajat kuvasivat omaa osallistumistaan etenkin prosessien alkuvaiheissa. He vastaavat sekä uuden toimintakauden alussa että kesken toimintakauden tapahtuvista siirtymäprosessien käynnistämisestä, rakenteellisten reunaehtojen toteutumisesta sekä lopullisista päätöksistä. Heidän näkökulmansa kattaa päiväkodin kokonaisuutena, kun taas työntekijät katsovat asiaa oman ryhmänsä näkökulmasta. Rakenteellisten reunaehtojen, eli päiväkodissa olevien ryhmätilojen, ryhmärakenteen ja näihin perustuvien vapautuvien paikkojen perusteella suurin osa johtajista kertoi tekevänsä pohjan, jonka myötä ryhmiä ryhdytään muodostamaan. Johtajien osallisuus on merkittävää, koska toiminnallaan ja päätöksillään he toimivat muiden osallisuuden mahdollistajina tai rajoittajina. Useimmat johtajat toivat esiin, että tarvitsevat etenkin henkilökunnan näkemystä, koska eivät itse kokeneet tuntevansa siirrettäviä lapsia riittävän hyvin.

Yhtenä tutkimustehtävänä oli selvittää, miten eri toimijoiden osallisuus näyttäytyy prosesseissa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että lasten, huoltajien ja henkilöstön osallistuminen prosesseihin eroaa toisistaan sekä näyttäytyy hiukan erilaisena verrattaessa prosesseja toisiinsa (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Osallistumista eri prosesseihin kuvaavat teemat

Osallisuus uuden toimintakauden alussa tapahtuviin siirtymäprosesseihin	Osallisuus toimintakauden aikana tapahtuviin siirtymäprosesseihin
Lapsi: <i>Kuuleminen prosessin alussa</i> <i>Keskustelu siirtymästä</i> <i>Tutustuminen</i>	Lapsi: <i>Lapsen aloite</i> <i>Keskustelu siirtymästä</i> <i>Tutustuminen</i>
Huoltajat: <i>Toiveet ja mielipiteet</i> <i>Ilmoitus</i> <i>Tutustuminen</i> <i>Tiedonsiirto</i>	Huoltajat: <i>Toiveet ja mielipiteet</i> <i>Ennakointi</i> <i>Ilmoitus</i> <i>Tutustuminen</i> <i>Tiedonsiirto</i>
Henkilöstö: <i>Ryhmien muodostaminen</i> <i>Arvostus</i> <i>Mukana tutustumisessa</i>	Henkilöstö: <i>Ryhmien muodostaminen</i> <i>Tiedonsiirto</i> <i>Arvostus</i> <i>Mukana tutustumisessa</i>

Lasten, huoltajien sekä henkilöstön osallisuus muuttuu prosessien edetessä siirtymän suunnittelusta päätöksenteon kautta varsinaiseen siirtymiseen uuteen ryhmään. Tulosten mukaan vaihtelua prosesseissa tapahtuu myös päiväkotien välillä. Osallisuuden mahdollistumista prosessien eri vaiheissa kuvataan seuraavaksi tarkemmin uuden toimintakauden alussa ja toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymäprosessien sekä eri osallisten näkökulmista.

6.2.1 Osallisuuden näyttäytyminen uuden toimintakauden alussa tapahtuvassa siirtymäprosessissa

Lapsi on siirtymäprosessien keskiössä, joten tarkastelu aloitetaan lapsen osallisuudesta prosessiin. Ainoastaan yksi johtaja toi esiin *lapsen kuulemisen prosessin alkuvaiheessa*, eli hän kertoi lapsen olevan aktiivisesti osallisena päätettäessä sijoittumisesta tiettyyn ryhmään. Johtaja kertoi, että heidän päiväkodissaan viisivuotiaiden lasten kanssa tehdään sosiogrammit kaverisuhteista ja niitä käytetään muodostettaessa alkuluokkien ryhmiä, joiden osana esiopetus kyseisessä päiväkodissa toimii. Lapsi ei ole ainoastaan päätöksenteon kohde, vaan osallisena päätöksentekoprosessissa.

Kaksi johtajaa mainitsi, että siinä vaiheessa, kun päätös siirtymästä on tehty, lapsen kanssa *keskustellaan tulevasta siirtymästä*. Lasta valmisteltiin siirtymään

keskustelemalla hänen kanssaan. Muutoin johtajat mainitsivat lapsen siinä vaiheessa prosessia, kun siirtymästä on päätetty ja on *tutustumisen* aika. Lapsen osallisuus muuttuu siinä vaiheessa aktiivisemmaksi. Johtajat pitivät tutustumista tulevaan ryhmään tärkeänä. Kaksi johtajista ei maininnut tutustumista, mutta etenkin toinen puhui luontevista ja portaattomista siirtymistä päiväkodissaan. Molemmat johtajat pitivät siirtymää ikään kuin teknisenä toimenpiteenä ja heidän päiväkodeissaan ryhmät tekevät paljon yhteistyötä, mikä heidän tulkintansa mukaan helpottaa siirtymää sekä tekee siitä sujuvamman.

Huoltajien toiveiden ja mielipiteiden kuulemisen mainitsi kahdeksan johtajaa 13:sta. Aloite toiveiden esittämiseen tuli pääsääntöisesti huoltajilta. Vaikka toiveita kuultiin, ne eivät aina kuitenkaan toteutuneet. Useimmiten toiveet, joita huoltajat olivat esittäneet, liittyivät kaverisuhteisiin. Ainoastaan yksi johtaja kertoi kysyneensä huoltajien toiveita, mutta silloinkin oli ollut kyse poikkeustapauksesta. Huoltajien mielipidettä siirtymän toteutukseen kysyttiin harvoissa tapauksissa. Jos huoltajat vastustavat siirtoa, niin silloin sitä ei toteuteta niissä päiväkodeissa, joissa mielipidettä kysyttiin. Melko usein huoltajille ainoastaan *ilmoitettiin siirtymästä*, eli heille kerrottiin tulevasta siirtymästä esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelma -keskustelun yhteydessä. Heidät mainittiin edellä mainitulla tavalla osalliseksi prosessiin, mutta tässä kohdin prosessia rooli oli passiivinen, koska päätös siirtymästä oli jo tehty. Huoltajien mahdollisuus uuteen ryhmään *tutustumiseen* sekä huoltajien mainitseminen lapsen asioihin liittyvässä *tiedonsiirrosta* tuli esiin muutamien johtajien kerronnassa. Johtajien mukaan kaikki huoltajat eivät ole halukkaita tiedonsiirtoon, vaan antavat henkilöstölle luvan hoitaa tiedonsiirron. Kuten ilmeni lasten kohdalla, myös huoltajien kohdalla osallisuus muuttuu aktiivisemmaksi prosessin edetessä.

Kaikki päiväkodin johtajat mainitsivat *henkilöstön* osalliseksi prosessiin, kun suunnitellaan tulevan toimintakauden ryhmiä. Johtajat kuvasivat nimenomaan henkilöstön aktiivista osallisuutta *ryhmien muodostamiseen*. Useampi johtaja esitteli lähes samanlaisen, konkreettisen työskentelytavan tässä yhteydessä. Kukin lapsi, uusi tai talossa jo oleva, kirjataan omalle Post it -lapulle. Jokaisella ikäryhmällä on eriväriset laput. Näiden lappujen avulla työestetään ryhmiä esimerkiksi A2-kokoisille papereille. Johtajat kuvasivat toimintatavan visuaaliseksi

ja tukevan erityisesti työskentelyä yhdessä henkilöstön kanssa. Yhdeksän 13 päiväkodin johtajasta mainitsikin *arvostavansa* henkilökunnan ammattitaitoa tai lasten tuntemusta ryhmien suunnittelussa. Arvostuksen esiintyvyys aineistossa on merkittävä. Prosessin edetessä henkilöstön osallisuudelle käy päinvastoin kuin lapsen ja huoltajien osallisuudelle, nimittäin ainoastaan yksi johtaja mainitsi henkilökunnan olevan *mukana lapsen tutustumisessa* tulevaan ryhmään. Mutta todellisuudessa ehkä voidaan kuitenkin olettaa, etteivät lapset yksin liiku päiväkodin tiloissa, joten jollain tasolla henkilöstö on mukana lapsen tutustuessa uuteen ryhmään, edes saattamassa lasta uuteen ryhmään tutustumaan. Henkilöstön osallisuutta tarkasteltaessa tiedonsiirto ei juuri tullut esiin johtajien kerronnassa.

6.2.2 Osallisuuden näyttäytyminen toimintakauden aikana tapahtuvassa siirtymäprosessissa

Myös toimintakauden aikana tapahtuvan siirtymäprosessin osalta tarkasteltiin edellisessä vaiheessa esiteltyä osallisuuden mahdollistumisen esiintyvyyttä aineistossa. Tällä keinoin pystyttiin vertailemaan prosesseja keskenään. Henkilöstön osallisuus näyttäytyy tässä prosessissa vähäisempänä, kuin toimintakauden alusta tapahtuvassa prosessissa ja puolestaan huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö nousee merkittävämpään asemaan. Tässä kohdin on huomioitava se, että kahden johtajan kohdalla ei juurikaan ole tapahtunut kyseisiä siirtymiä kesken toimintakauden.

Lapsen osalliseksi prosessiin mainitsivat kaikki johtajat, joiden päiväkodeissa kyseisiä siirtoja on tehty viime aikoina. Seuraava esimerkki kuvaa hyvin johtajien tapaa kuvata lasten osallisuutta:

Lapset on tietyst siinä mieles tärkein niin ku, koska heitähän tota niini se koskettaa kaikista eniten. Et tota niini, mut ei olla niin kun ei me olla sellasta kyselyä koskaan tehty, että niin ku lapsille, että mihin ryhmään haluat siirtyä. [...] Mutta tota minä luotan vahvasti siihen meijän henkilökunnan niin ku semmoseen ammattitaitoon ja ammatillisuuteen siitä ja kuitenkin lapsillehan ne kaverit on kuitenkin sellaset tärkeimpiä.

Esimerkistä kuvastuu lasten välillinen osallisuus. Myös tässä prosessissa osallisuuden mahdollisuudet lisääntyivät prosessin edetessä. Yhden johtajan kommentin voi ajatella kuvaavan *lapsen kuulemista prosessin alussa*, mutta tässä yhteydessä kuvaavampi nimi teemalle on kuitenkin *lapsen aloite siirtymään*. Hän kertoi,

että lähes aina siirtyminen isompien ryhmään tapahtuu lapsen omasta aloitteesta. Lapsi on ikään kuin jo itse siirtynyt, kun tarve siirtymiselle aktivoituu, eli ryhmään on tulossa esimerkiksi uusi alle kolmevuotias lapsi. Yksi johtaja mainitsi *keskustelun lapsen kanssa siirtymästä*, tässäkin tapauksessa päätös siirtymisestä oli jo tehty. Lapsen *tutustumista* uuteen ryhmään pidettiin oleellisena osana prosessia, sen mainitsikin suurin osa johtajista.

Huoltajien osallisuus oli aktiivisempaa tässä prosessissa kuin uuden toimintakauden alussa tapahtuvassa siirtymäprosessissa. Heidän *toiveillaan ja mielipiteellään* oli enemmän merkitystä, kun on kyseessä siirtymä toimintakauden aikana. Reilu puolet johtajista mainitsi keskustelun huoltajien kanssa tärkeäksi ja nimenomaan heidän mielipiteensä kuulemisen jo hyvin varhaisessa vaiheessa prosessia. Siirtoa ei toteuteta, jos huoltajat eivät ole suostuvaisia. Muutaman johtajan kohdalla huoltajat olivat aina olleet suostuvaisia siirtoon. Huoltajat saattavat myös esittää oma-aloitteisesti toiveen siirtymästä esimerkiksi isompien lasten ryhmään.

Huoltajien kanssa saatetaan käydä jo esimerkiksi syksyn varhaiskasvatussuunnitelma -keskustelun yhteydessä keskustelua siitä, että siirto ryhmästä toiseen voi olla mahdollinen tulevan toimintakauden aikana. Kuten yksi johtajista kuvasi: "Sitte perheen kanssa siihen valmistaudutaan siihe, kerrotaan heille, et sitte ku ne on täyttäny kolme, sit niitä alkaa siirtyä." Johtajat kuvasivat juuri tämän *ennakoinnin* helpottavan prosessia huomattavasti, jos siirtymä toteutuu. Huoltajilla on tällöin tilaisuus valmistautua siirtymään ja näin ollen he ovat yleensä myös suostuvaisia siirtoon. Osa johtajista kuvasi siirron olevan ikään kuin välttämätön pakko. He totesivat, että jos lähtee kyselemään huoltajien mielipidettä ja jos huoltajat eivät ole suostuvaisia, niin sen jälkeen siirtoa on enää hyvin vaikea perustella ja tehdä. Neljä johtajaa kertoikin, että huoltajille *ilmoitetaan* jo tehty päätös siirtymästä. Tässä yhteydessä korostui niin sanotun "markkinoinnin merkitys", eli miten ja millä perusteilla ajatus "myydään" vanhemmille, kuten seuraavan esimerkin johtaja kuvasi:

... niin ku et se pitää vanhemmille positiivisest markkinoida, et ei me vanhemmilt kysytä nyt tätä asiaa, et haluisit sä vai et sä haluaisit sä, ku se kerrotaan niin ku, et nyt hän pääsee siirtymään sinne, et että nyt hän on kasvanu niin isoks, et hän pääsee jo sinne neljä-viisvuotiaitten ryhmään, et siel ois niin ku hänelle.

Johtajat pohtivat, miten asia kerrotaan huoltajille: esimerkiksi niin, että meidän on nyt pakko siirtää, kun on pieni hakija, vai puhutaanko asiasta siihen sävyyn, että teidän lapsenne hyötyisi siirtymästä isompien ryhmään. Myös tässä prosessissa huoltajien *tutustumisen* tulevaan ryhmään ja osallisuuden *tiedonsiirtoon* mainitsi vain muutama johtaja.

Henkilöstön mainitsi osalliseksi 11 johtajaa, toisin sanoen kaikki johtajat, joiden päiväkodeissa kyseisiä siirtymiä tapahtuu. Yhdeksän johtajaa mainitsi lapsen iän olevan perusteena siirtyvän lapsen valikoitumiseen. Esimerkiksi lapsi, joka täyttää seuraavaksi kolme siirtymä, jos ryhmään on uusi pieni hakija. Tämä on mahdollisesti syy siihen, että johtajat eivät tässä prosessissa tuo niin paljon esiin henkilöstön osallisuutta kuin ryhmienmuodostusprosessissa. Seuraava siirtyvä lapsi on itsestänselvyys, sitä ei juuri pohdita. Suurin osa johtajista käytti kuitenkin prosessin kuvauksen yhteydessä toimijasta me-muotoa, esimerkiksi ”me katotaa koko talon tilanne”, tämän voi tulkita kuvaavan yhdessä tehtyä päätöstä siirtymästä tai siirtymästä. Tämän prosessin yhteydessä vain muutamat johtajat mainitsivat henkilöstön aktiivisen osallisuuden *ryhmien muodostamiseen* sekä henkilöstön osallisuuden *tiedonsiirrossa*. Näin ollen henkilökunnan mielipiteen *arvostus* ei juuri näy kerronnassa. Ainoastaan yksi johtaja mainitsi henkilökunnan olevan *mukana* lapsen *tutustumisessa* uuteen ryhmään. Vaikka henkilöstö mainittiin osalliseksi, se ei kuitenkaan näyttäytynyt niin aktiivisena kuin edellisen prosessin yhteydessä.

6.3 Lapsen siirtymää tukevia tekijöitä sekä toimivia käytänteitä lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi

Päiväkodin johtajia pyydettiin pohtimaan, millaisia haasteita, onnistumisia sekä kehittämisideoita siirtymäprosesseihin liittyy. Johtajien kerronnasta muodostettiin teemoja, jotka kuvaavat lapsen siirtymää tukevia tekijöitä sekä toimivia käytänteitä lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi eli mahdollisia keinoja välttää siirtoja ryhmästä toiseen toimintakauden aikana (taulukko 3). Myös O’Farrelly ja Hennessy (2013) ovat haastatelleet irlantilaisia päiväkodin johtajia siirtymiin liittyen. Heidän tutkimuksestansa löytyy yhtymäkohtia tämän

tutkimuksen tulosten kanssa juuri lapsen siirtymää tukevista tekijöistä, joiden myötä siirtymä olisi myönteinen kokemus lapselle. Heidän tutkimusraporttinsa mukaan lapsi hyötyy siirtymien yhteydessä muun muassa seuraavista tekijöistä: lapsikeskeinen lähestymistapa, tutustuminen ja tuttuus, siirtyminen vähitellen, yhteistyön tekeminen, huoltajien osallistuminen sekä ihmissuhteiden jatkuvuuden ylläpitäminen.

Tämän tutkimuksen aineiston tarkastelu osoitti, että johtajat arvioivat laajemmin toimintakauden alussa tapahtuvia siirtymiä kuin kesken toimintakauden tapahtuvia siirtymiä. Johtajat kuvasivat toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien olevan hyvin tapauskohtaisia prosesseja ja heidän kerronnastaan voidaan tulkita, ettei niihin ole olemassa niin sanottua prosessikaaviota, vaan prosessi suunnitellaan tarpeen mukaiseksi sen tullessa ajankohtaiseksi. Voidaan myös todeta, että toimintakauden aikaisia siirtymäprosesseja tulisi myös arvioida tapauskohtaisesti. Pääsääntöisesti johtajat totesivat toimintakauden aikaisten siirtojen sujuneen hyvin heidän näkökulmastaan. Myöskään uuden toimintakauden alussa tapahtuviin siirtymiin ei ole käytössä yhtenevää prosessikaaviota. Prosessi kuitenkin noudattelee samansuuntaista kaavaa vuosittain, joten kyseistä prosessia on varmasti tämän takia luontevampaa arvioida.

Johtajien esiin tuomat lapsen siirtymää tukevat tekijät (taulukko 3) voivat kuvata kumpaa tahansa prosessia, joten niiden tarkasteleminen prosessikohtaisesti ei ole merkityksellistä. Pääsääntöisesti johtajat puhuivat siirtymiä tukevista tekijöistä nimenomaan uuden toimintakauden alkuun liittyvien siirtymien yhteydessä.

TAULUKKO 3: Siirtymiä tukevat tekijät ja toimivat käytänteet jatkuvuuden turvaamiseksi

Siirtymää tukevat tekijät	<i>Riittävä aika siirtymälle Hyvä valmistelu Tutustumiseen panostaminen Yhteistyö Vertaistuki Lapsiperusteiset siirtymät Henkilökunnan pysyvyys Saattaen vaihto</i>
Toimivat käytänteet lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuuden turvaamiseksi	<i>Siirtojen keskittäminen Perinteisten ryhmärakenteiden kyseenalaistaminen</i>

Siirtymien onnistumista on mahdollista tukea käyttämällä koko prosessiin *riittävästi aikaa*. Johtajat kokivat, että joskus päätöksiä siirtymistä sekä todellinen siirtyminen ryhmästä toiseen tapahtuvat turhan nopeasti, eikä niitä ehditä valmistella riittävästi. *Hyvää valmistelua* pidettiin tärkeänä ja se sisältää henkilöstön osallisuuden prosesseihin, prosessien suunnitelmallisuuden sekä ennakkoinnin. Ennakkoinnilla johtajat tarkoittivat siirtymistä keskustelua hyvissä ajoin etenkin huoltajien kanssa. Tästä hyvä esimerkki on:

No ne on ollu onnistuneita aina kun on mietitty ja suunniteltu hyvin ja se jotenki se jatkumo on mietitty vielä pidemmällekin [...] ja aina kun siin on ne kaikki näkökulmat mukana, et niin ku perhe sekä sekä se tiimi, että niin ku johtaja, veo, et kun siinä on se yhteistyö, sillan ne on niin ku onnistuneita siirtoja, eikä niin, että se päätös tulis jostain vaan et nyt tämä siirtyy. Siis et et mitä mahdollisimman tarkaan suunnitellaan ja sitä lasta kuullaan myös siinä.

Osa johtajista toi hyvän valmistelun yhteydessä esiin myös lapsen kanssa keskustelun tulevasta siirtymisestä ja olivat sitä mieltä, että sitä pitäisi kehittää edelleen.

Etenkin kesken toimintakauden tapahtuvien siirtymien kohdalla, johtajat korostivat *tutustumiseen panostamisen* merkitystä, eli mitä paremmin tutustuminen on hoidettu, sitä paremmin siirtyminen onnistuu. Pääpaino oli lasten tutustumisessa uuteen ryhmään, mutta myös vanhempien tutustuminen tulevaan ryhmään mainittiin. Hyvä *yhteistyö* tukee myös onnistunutta siirtymää. Yhteistyöllä johtajat tarkoittavat ryhmien välistä yhteistyötä ja toimintaa yli ryhmärajojen, mikä lisää tuttuutta lasten ja henkilöstön välillä jo ennen mahdollista siirtymää sekä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä esimerkiksi välitettäessä tietoa lapsesta tulevaan ryhmään. Siirtymässä lasta auttaa *vertaistuki*, jolla johtajat tarkoittavat useamman lapsen siirtymistä kerrallaan tai sitä, että lapsi siirtyy ryhmään, jossa on hänelle jo entuudestaan tuttuja lapsia tai kasvattajia.

Neljä johtajaa toi esiin *lapsiperusteiset siirtymät*, eli siirtymä on lapsesta lähtöisin tai sen voi nähdä tukevan lapsen kehitystä. Tällä perusteella tehdyt siirrot ovat olleet onnistuneita ja niitä on toteutettu kesken toimintakauden. Johtajat kokivat erityisen haasteelliseksi tekijäksi *henkilökunnan pysyvyyden* ja tarkoittivat tällä nimenomaan sitä, että varhaiskasvatuksen työntekijöissä tapahtuu vuosittain niin paljon vaihtuvuutta etenkin määräaikaisten työsuhteiden takia. Tutun

kasvattajan siirtyminen yhdessä siirtyvien lasten kanssa toisi lapselle turvaa siirtymän yhteydessä ja tukisi lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuutta. Uutta toimintakautta suunniteltaessa ei kuitenkaan välttämättä ole tietoa henkilökunnasta ja se selviää usein juuri vähän ennen uuden toimintakauden alkua. Tähän teemaan liittyy myös etenkin kesken toimintakauden siirtyessä huoli lapsen kiinnittymisestä aikuisiin ja näin ollen myös lapsen etu ja tarpeet.

Yksi johtaja toi myös esiin niin sanotun *saattaen vaihdon*. Hän tarkoitti tällä sitä, että toivoisi henkilökunnan sitoutuvan pidemmällä aikavälillä lasten kanssa kulkemiseen. Useamman lapsen siirtyessä uuteen ryhmään, etenkin uuden toimintakauden alussa, yksi kasvattaja siirtyisi heidän mukanaan. Hän kertoi myös tilanteesta, jossa oli siirtynyt useampi tuen tarpeinen lapsi uuteen ryhmään. Silloin entisessä ryhmässä olleita käytänteitä oli ikään kuin siirretty uuteen ryhmään, eli uuden ryhmän kasvattajille oli kerrottu käytössä olleista käytänteistä. Edellisestä ryhmästä oli myös ollut tuttu kasvattaja viikon verran siirtyneiden lasten tukena uudessa ryhmässä.

Näiden lapsen siirtymää tukevien tekijöiden, joiden myötä kokemus siirtymästä olisi onnistunut ja tukisi lapsen hyvinvointia, lisäksi johtajien kerronnasta on oleellista tuoda esiin toimivia käytänteitä, joiden avulla voidaan turvata lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuutta (taulukko 3). Pääsääntöisesti johtajat pyrkivät välttämään siirtoja toimintakauden aikana, joten on syytä pohtia keinoja niiden välttämiseksi. Yksi johtaja toi esiin *siirtojen keskittämisen* tammikuun alkuun. Tällöin ryhmissä ei tapahdu liikehdintää useaan kertaan toimintakauden aikana, vaan kaikki siirrot pyritään toteuttamaan samanaikaisesti.

Kolme johtajaa toi esiin tarpeen pohtia ja kenties *kyseenalaistaa perinteisiä ryhmärakenteita*, jotka pohjautuvat suhdelukusäädöksiin. Kaksi johtajaa kertoi kesken toimintakauden ajoittuvia siirtoja tapahtuvan heidän päiväkodissaan todella harvoin, sekä pyrkineensä tekemään toimenpiteitä, joilla siirtoja pystyttäisiin välttämään. Perinteisestä pienten ja isojen ryhmiin jaosta poikkeava ryhmärakenne on koettu toimivaksi käytännöksi välttää siirtoja etenkin toimintakauden aikana. Esimerkiksi yhden johtajan kertoman mukaan, perustamalla 2-5-vuotiaiden ryhmä on pystytty lähes täysin välttämään siirtymät toimintakauden aikana. Ryhmään on mahdollista sijoittaa uusia lapsia osan täyttäessä kolme

vuotta ilman ryhmässä olevien lasten siirtämistä toiseen ryhmään. Toinen keino siirtojen välttämiseen on yhden johtajan kuvaama pienten ryhmän jakaminen kahteen kahden kasvattajan ryhmään yhden kolmen kasvattajan ryhmän sijaan. Ne lapset, jotka täyttävät kolme ja siirtyvät seuraavana syksynä niin sanottuun isojen ryhmään, muodostavat oman ryhmänsä ja näin pieniä uusia hakijoita mahtuu jäljelle jäävään kahden kasvattajan pienempien ryhmään. Lapset saavat jatkaa toimintakauden loppuun saakka tuttujen kaverien ja ainakin yhden tutun kasvattajan kanssa. Toisaalta tämäkin aiheuttaa muutoksen lapsen arkeen, mutta muutos on pienempi kuin aivan uuteen ryhmään siirryttäessä. Perinteisten ryhmärakenteiden kyseenalaistaminen ei kuvaa laajasti koko aineistoa. Tämän tutkimuksen kannalta se on kuitenkin merkittävä tulos, koska niin sanotusti uudellisilla ryhmärakenteilla on mahdollisuus vähentää siirtoja ryhmästä toiseen etenkin toimintakauden aikana.

7 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa lasten varhaiskasvatuspolun aikaisista siirtymistä ryhmästä toiseen. Haastattelemalla päiväkodin johtajia selvitettiin, mitkä tekijät aiheuttavat siirtymiä ryhmästä toiseen ja vaikuttavat ryhmien muodostukseen lapsen varhaiskasvatuspolun aikana sekä miten johtajat perustelevat siirtymiä. Kerronnasta tarkasteltiin myös siirtymäprosesseihin osallisia ja osallisuuden näyttäytymistä prosessien eri vaiheissa. Kiinnostuksen kohteena olivat myös siirtymiä tukevat tekijät, joiden myötä siirtymästä muodostuisi hyvinvointia tukeva, onnistunut kokemus lapselle sekä toimivat käytänteet, joiden avulla on mahdollista tukea lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuutta. Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksen merkityksellisimpiä tuloksia ja niiden suhdetta varhaiskasvatusta velvoittaviin säädöksiin ja ohjaaviin asiakirjoihin. Nämä säädökset ja asiakirjat määrittävät rakenteellisia reunaehtoja siirtymille sekä periaatteita, joiden mukaan siirtymät tulisi suunnitella, toteuttaa ja arvioida. Lopuksi tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta ja esitetään jatkotutkimusaiheita.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Siirtymiin liittyviä säädöksiä ja velvoittavuutta ohjaavien asiakirjojen näkökulmasta on kuvattu luvuissa kaksi ja kolme. Varhaiskasvatusta ohjaavat säädökset (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Valtioneuvoston asetus 753/2018), asettavat reunaehdot ryhmien muodostuksella. Tutkimukseen haastatellut johtajat kertoivat toimivansa näiden reunaehtojen mukaisesti, eli noudattavat säädöksiä, jotka määrittävät esimerkiksi päiväkodin ryhmiin sijoitettavien lasten määrää. Siirtymät ryhmästä toiseen uuden toimintakauden alussa käynnistää kouluun siirtyvien lasten lähdön myötä vapautuvat paikat. Toimintakauden aikana siirtymiä aiheuttavat uudet hakijat päiväkotiin, lapsen ikä ja lapsen aloite tai hyötyminen siirtymästä.

Perinteisen ikäryhmäjaottelun myötä olisi voinut olettaa, että uuden toimintakauden alussa tapahtuvissa siirtymissä olisi pääsääntöisesti perusteena se,

että lapsen kasvaessa hänet siirretään omaa ikätasoaan vastaavaan ryhmään. Aineistoa tarkasteltaessa kävi kuitenkin ilmi, että siirtymiä aiheuttavat myös muut tekijät, esimerkiksi lapsen hyötyminen siirtymästä. Johtajien mukaan jatkuvuus ihmissuhteissa sekä lapsen liittyvät kehitykselliset tekijät olivat merkittävimpiä tekijöitä ryhmien muodostamista mietittäessä. Nämä seikat tulee ottaa huomioon siirtymiä suunniteltaessa myös ohjaavien asiakirjojen mukaan. Tutkimus osoitti, että ryhmien muodostaminen ei ole aina vain puhdasta matematiikkaa, vaan sen yhteydessä kiinnitetään huomiota myös lapsen tarpeisiin. Oman kokemukseni mukaan joitakin vuosia sitten käyttöönotettu varhaiskasvatusoikeuden raja-aiheutti jonkin verran keskustelua ja huolta lasten siirtojen lisääntymisestä päiväkodin sisällä ryhmästä toiseen. Tämä ei kuitenkaan tullut esiin johtajien kerronnassa laajemmin siirtymien syynä, lukuun ottamatta yhtä johtajaa. Tästä voidaan päätellä, että lapsen varhaiskasvatusoikeuden muuttuessa hän saa pääsääntöisesti jatkaa samassa ryhmässä edelleen.

Vertailtaessa uuden toimintakauden alussa tapahtuvia siirtymiä ja toimintakauden aikana tapahtuvia siirtymiä toisiinsa, voidaan nähdä yhtymäkohtia Garpelinin ja kumppaneiden (2010) ruotsalaiseen kontekstiin sijoittuvan tutkimuksen tulosten kanssa. Uuden toimintakauden alussa tapahtuvat siirtymät voidaan nähdä luonnollisena jatkumona lapsen kehityksessä, jolloin kaikki saman ikäryhmän lapset siirtyivät seuraavaan ryhmään. Garpelinin ja kumppaneiden (2010) mukaan usein myös kasvattajat siirtyivät tällaisissa tilanteissa lasten mukana, mutta tämän tutkimuksen tulosten mukaan näin tapahtui verrattain harvoin. Myös tässä tutkimuksessa kuvatut toimintakauden aikana tapahtuvat siirtymät voidaan nähdä Garpelinin ja kumppaneiden (2010) kuvaamina siirtyminä, jotka käynnistää jokin niin sanottu ulkoinen tekijä, aiheuttaen muutosten tarvetta. Tämän tutkimuksen mukaan, niin sanottuna ulkopuolisena tekijänä, siirtymän toimintakauden aikana käynnisti useimmiten päiväkotiin tulossa oleva uusi hakija. Useimmiten kyse on yksittäisen lapsen siirtymisestä, mutta tässä tutkimuksessa myös osa johtajista kertoi siirtävänsä useamman lapsen kerrallaan. Näissä tilanteissa lapsen kypsyttä siirtymään pohdittiin sekä ruotsalaisen että tämän tutkimuksen tulosten mukaan.

Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat painottavat sekä asiakkaiden että henkilöstön osallisuuden mahdollistamista toiminnan suunnitteluun ja näin ollen myös siirtymäprosessien suunnitteluun. Jotta varhaiskasvatuksen järjestämiselle asetetut tavoitteet toteutuisivat, tulee lasten osallisuuden mahdollistavia keinoja kehittää etenkin siirtymiin liittyvissä päätöksentekoprosesseissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 30.) Tutkimustulosten tarkasteleminen Turjan ja Vuorisalon (2017) kuvaaman osallisuuden vaikutusalueen näkökulmasta, voidaan todeta, että lapsen aktiivisen osallisuuden vaikutusalue ei kummassakaan prosessissa ulottunut prosessin kaikkiin osa-alueisiin. Myös O'Farrelly ja Hennessy (2013, 9) totesivat tutkimusraportissaan, että lapsia kuultiin verrattain vähän siirtymän yhteydessä. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan etenkin prosessien alkuvaiheissa, nimenomaan päätöksenteon kohdalla, lapsen ajatuksilla ei ollut sijaa. Kenties varhaiskasvatusikäisten lasten osallisuus päätöksentekoon on vielä alkutaipaleella ja valitettavasti sen suunnittelun sekä toteutuksen tueksi on löydettävissä vähän kansainvälistä tutkimustietoa. Jotta osallisuus mahdollistuisi laajemmin, sekä lapsen että huoltajien osallisuutta päätöksentekoon voisi tarkastella luvussa 3.2 tarkemmin esiteltyjen Shierin (2001) kuvaamien osallisuuden tasojen kautta. Pelkän kuulemisen tai tietoisena pitämisen lisäksi tulisi päästä tasoille neljä ja viisi, joissa on kyse aktiivisesta osallisuudesta päätöksentekoon. Tasolla neljä lapset ja huoltajat olisivat mukana päätöksentekoprosesseissa tai tasolla viisi lasten ja huoltajien kanssa jaettaisiin valtaa ja vastuuta päätöksenteossa.

Lapsi on usein välillisesti osallisena siirtymäprosesseissa huoltajien tai henkilöstön kautta ja tätä voi verrata Puroilan ja Kinnusen (2017) havaintoon lapsen edun arvioimisesta. Nimenomaan lapsen edusta on kyse päätettäessä lapsen siirtymisestä ryhmästä toiseen. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, henkilöstön tulkinnan ja havainnoinnin lisäksi olisi syytä myös kuulla lapsia siirtymän valmistelun yhteydessä. Osallisuuden mahdollistaminen liittyy myös vahvasti varhaiskasvatuksen laatuun (Sheridan ja Pramling Samuelsson 2001, 170). Vaikkakin johtajat puhuivat lasten yksilöllisistä tarpeista ja mistä he yksilöllisesti hyötyvät prosessien aikana, tämä kuvaa välillistä osallisuutta, ei aktiivista ja suoraa osallisuutta. Lapsella ei ole mahdollisuutta kieltäytyä siirtymästä, toisaalta lapsen voi

olla haasteellista hahmottaa mahdollisen siirtymän aiheuttamia haasteita tai myönteisiä kokemuksia.

Kaikenkaikkiaan tuloksista tuli sellainen vaikutelma, että tahtotilana on lapsen etu. Johtajien kuvauksen mukaan, henkilöstö sekä johtajat pohtivat, kuka lapsista on valmis siirtymään (Garpelin ym. 2010), mutta asiaa ei kysytty suoraan lapselta. Pohdinta lasten erottamisesta toisistaan osoittaa myös johtajien miettivän lapsen etua ja lapsen vaikutusmahdollisuuksia sijoittumiseensa. Ohjaavat asiakirjat painottavat lasta kunnioittavia toimintatapoja, joten on perusteltua, että johtajat kantavat huolta lapsen oikeuksien toteutumisesta. Tämä tutkimus ei vastaa siihen, kysyvätkö henkilöstö tai huoltajat, lapsen siirtymää pohtiessaan, häneltä toiveita tai mielipiteitä. Ainoastaan yhden johtajan voi tulkita olleen tietoinen lasten mielipiteiden kysymisestä.

Huoltajien osallisuus näyttäytyi aktiivisempänä toimintakauden aikana tapahtuvien siirtymien yhteydessä ja osa johtajista ei toteuttanut siirtoa huoltajien sitä vastustaessa. Uuden toimintakauden alussa siirto uuteen ryhmään oli usein ilmoitusluontoinen asia. Juuri näissä siirtymissä huoltajien rooli on valitettavan passiivinen johtajien kuvauksissa. Heitä kuitenkin tulisi pitää parhaimpina asiantuntijoina lapsensa asioissa etenkin tiedonsiirron näkökulmasta. Huoltajien tulisi olla mukana myös lastaan koskevassa päätöksentekoprosessissa, pelkkä tietoisena pitäminen ei mahdollista aktiivista osallisuutta. Aiemmat tutkimukset ovat tuoneet esiin huolen huoltajien ja kasvattajien tasavertaisesta osallisuudesta (Hujala ym. 2009; Karila 2006; Kikas 2011). Venninen ja Purola (2013) ovat jaotelleet kasvattajien suhtautumisen huoltajiin kolmeen eri näkökulmaan: asiakkuuteen, ammatillisuuteen tai kumppanuuteen perustuviin näkökulmiin. Jos huoltajiin suhtaudutaan ainoastaan ammatillisesta ja asiakkuuteen perustuvasta näkökulmasta käsin, unohtuu helposti heidän asiantuntemuksensa lapsensa asioihin. Kumppanuuteen perustuvan näkökulman myötä sen sijaan on parhaat edellytykset tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa. (Venninen & Purola 2003, 61.) Päiväkodin johtajat jollain tavalla arastelivat huoltajien kuulemista ja etenkin mielipiteen kysymistä. Tilanne koettiin ikään kuin jo ennalta hallitsemattomaksi, jos heiltä kysytään siirrosta.

Huoltajien osallisuuden mahdollistaminen on oleellista sujuvan siirtymän takaamiseksi (Karikoski & Tiilikka 2017, 77) ja lapsen tukemiseksi prosessin aikana. Myös tutkimuksellinen tieto peräänkuuluttaa lapsen tukemista siirtymäprosessien aikana, etenkin huoltajien tukea lapselle (Brennan 2016; Garpelin ym. 2010; Puccioni 2018). Huoltajilla on todettu olevan merkittävä osuus myös sujuvan siirtymän valmistelussa (Garpelin ym. 2010). Osa johtajista kuvasi huoltajien vievän lapsen tutustumaan uuteen ryhmään. Tämä onkin oivallinen keino osoittaa lapselle, että siirtymä on yhteisesti suunniteltu ja se on merkittävä asia myös aikuisten näkökulmasta. Karikosken ja Tiilikan mukaan (2017) aktiivisen osallisuuden toteutuminen siirtymävaiheissa on haaste ja on tiedostettava myös se, ettei siirtymiä toteuteta asiasiantuntijakeskeisesti. Huoltajille on tarjottava mahdollisuus osallistua, motivoida heitä osallistumaan sekä antaa riittävästi tietoa tulevasta muutoksesta. Huoltajien osallistuminen tukee lasta siirtymässä sekä myös tulevissa siirtymissä lapsen elämässä. (Karikoski & Tiilikka 2017, 91.) Henkilöstön osallisuuden osalta toteutui heidän kuuleminen ammattilaisina etenkin uuden toimintakauden alussa tapahtuvien siirtymien yhteydessä. Johtajat arvosivat heidän mielipiteitään, mikä lisää ammatillisen merkityksellisyyden kokemusta. Useimmat johtajista puhuivat päätöksistä me-muodossa. Henkilöstö on johtajan lisäksi avainasemassa lasten ja huoltajien aktiivisen osallisuuden mahdollistamisessa sekä edelleen tukemassa sekä lasta että huoltajia uuden tilanteen edessä.

Ohjaavat asiakirjat velvoittavat panostamaan siirtymien sujuvuuteen, joten sen takaamiseksi tulisi käytänteet tiedon siirtämiseksi sekä rakenteet toimivalle yhteistyölle määritellä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018). Kirjallista määrittelyä ei kyseisessä kunnassa vielä ole olemassa, eikä kukaan päiväkodin johtaja maininnut sellaisesta olevan käytössä omassa päiväkodissaankaan. Tutkimuksen tulosten perusteella näyttäisi siltä, että kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan liitettävässä kuvauksessa siirtymäkäytänteistä tulisi kiinnittää huomiota tiedonsiirron käytänteisiin sekä siirtymiä tukevaan yhteistyöhön (O'Farrelly ja Hennessy 2013, 7). Lapsen asioihin liittyvä tiedonsiirto siirtymän yhteydessä, etenkin yhteistyössä huoltajien kanssa, mainittiin aineistossa, mutta se ei näyttäytynyt yleisenä toimintatapana.

Sujuvuuden takaamiseksi, on myös oleellista kiinnittää huomiota lapsen kannatteluun varsinaisen ryhmän vaihtamisen jälkeen. Lapsen kannattelua korostetaan ja siihen panostamiseen kehoitetaan myös siirtymiin liittyvässä kirjallisuudessa (Garpelin ym. 2010; OECD 2017). Tutkimuksellisen tiedon mukaan etenkin lapsen liittymistä uuteen ryhmään tulisi tukea, jotta lapsi saisi kokemuksen kuulumisesta uuteen ryhmään (Brennan 2016, 12; Vuorisalo 2013). Tutkimuksen aineistosta ei juurikaan löytynyt mainintoja lapsen tukemisesta siirtymän jälkeen, joten sitä olisi pitänyt tiedustella johtajilta tai kenties ryhmien henkilöstöltä tarkemmin. Ainoastaan yksi johtaja otti puheeksi niin sanotun saattaen vaihdon. Hänen toiveensa henkilöstön sitoutumisesta lasten kanssa kulkemiseen, olisi keino kannatella lasta siirtymän yli ja edesauttaisi hoidon jatkuvuutta (Bowes 2003). Myös hänen kertomansa esimerkki kasvattajan hetkellisestä siirtymisestä siirtyvien lasten tueksi, kannattelisi lasta uudessa toimintaympäristössä. Johtajat painottivat tutustumista uuteen ryhmään pidemmällä aikavälillä, mutta se ei ole suoranainen keino tukea lasta siirtymän jälkeen, vaikka mahdollisesti tukeekin lasta siirtymässä.

Yhtenä mahdollisuutena kannatella lasta siirtymässä, olisi ryhmän sisälle kenties muodostetun pienryhmän siirtäminen yhtenäisenä joukkona seuraavaan ikäryhmään, jolloin tuttuus ja jatkuvuus tukisivat lasta siirtymässä (Bowes 2003; Fincham & Fellner 2016; O'Farrelly & Hennessy 2013). Tämä olisi mahdollista huomioida etenkin muodostettaessa ryhmiä uuden toimintakauden alussa. Juuri tässä kohdin myös ryhmän kanssa työskennellyt tuttu kasvattaja voisi siirtyä ryhmän mukana (Karikoski & Tiilikka 2017, 85). Pienryhmätoiminnan hyödyistä löytyy pro gradu -tasoista tutkimusta (Kangas 2013; Savolainen 2013; Viitala 2015) muttei juurikaan pidemmälle menevää, suomalaiseen kontekstiin sijoitettavaa tutkimusta. Yleisesti on kuitenkin todettu lapsen hyötyvän pienemmässä ryhmässä toimimisesta. Esimerkiksi Wasik (2008, 520) esittää artikkelissaan pienryhmätoimintaan liittyviä hyötyjä. Yhtenä hyötynä hän näkee aikuisen mahdollisuuden keskittyä lapsiin yksilöllisemmin ja näin ollen tukea paremmin lasten kehitystä ja oppimista. Tämän tutkimuksen valossa kehityksen tukemisen myötä tuttu kasvattaja voisi tukea lasta sopeutumisessa ja kiinnittymisessä uuteen ryhmään sekä sen käytänteisiin.

Siirtymiä tapahtuu väistämättä lasten varhaiskasvatuspolkujen aikana ja jotta niistä muodostuisi onnistuneita kokemuksia lapselle, niihin liittyviä prosesseja tulee arvioida ja kehittää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018). Kukaan johtajista ei kuvannut siirtymien arviointia prosessien kuvaamisen yhteydessä eikä toimivia käytänteitä tai kehittämistarpeita kysyttäessä. Toiminnan laadun näkökulmasta myös prosessien arviointikäytännöt pitäisi luoda, jos niitä ei ole olemassa. Siirtymäprosessien eri vaiheiden arvioinnin yhteydessä olisi oivallinen tilaisuus tarjota mahdollisuuksia osallisuuteen sekä lapselle, huoltajille että henkilöstölle. Siirtymäprosessit ovat harvoja päätöksentekoprosesseja lapsen varhaiskasvatuspolun aikana ja kuten luvussa neljä todettiin, itseään koskevaan päätöksentekoon tulee tarjota osallistumismahdollisuuksia (esim. Lapsen oikeuksien sopimus 1991).

Pääsääntöisesti päiväkodin johtajat pyrkivät välttämään siirtoja kesken toimintakauden, mutta silti harva heistä oli aktiivisesti tehnyt toimenpiteitä niiden välttämiseksi. Osa johtajista koki siirrot ryhmästä toiseen niin sanottuna välttämättömänä pakkona ja kuvasivatkin sitä, miten siirto ryhmästä toiseen ”markkinoidaan” tai ”myydään” huoltajille. Johtajat myös kuvasivat, että etenkin toimintakauden aikana tapahtuvat siirrot pitää pystyä perustelemaan huoltajille. Huoltajille kuvataankin siirtymään liittyviä hyviä puolia, etenkin silloin kun johtaja kokee, että siirto ryhmästä toiseen on väistämättä toteutettava. Esimerkiksi kerrotaan lapsen pääsevän oman ikäisten lasten seuraan. Juuri tähän joidenkin johtajien kuvaamaan ”väistämättömään siirtoon” verraten merkittävää onkin kahden johtajan kuvaus niin sanotuista perinteisestä ryhmäjaosta poikkeamisesta, eli toimenpiteistä siirtojen välttämiseksi. Heidän päiväkodeissaan on muodostettu 2-4-vuotiaiden tai 2-5-vuotiaiden ryhmiä ja niiden myötä on pystytty välttämään siirtoja toimintakauden aikana. Myös pienten ryhmän jakaminen kahteen ryhmään on lasta ajatellen sensitiivisempi vaihtoehto, kuin yhden lapsen siirtyminen täysin uuteen ryhmään. Oman kokemukseni mukaan, johtaja joutuu tekemään epämieluisia ratkaisuja, jotta kaikki hakijat saadaan mahtumaan päiväkohtiin. Tällaisena saattaa näyttäytyä pienten ryhmän jakaminen kahteen osaan, mutta johtaja, joka siitä kertoi tarkemmin, piti sitä hyvänä ja lasten edun mukaisena ratkaisuna.

Kuten Koivula ym. (2017, 11) toteavat, varhaiskasvatuksessa on paljon hyviä käytäntöjä, mutta niihin tulisi liittää uusia pedagogisia innovaatioita, esimerkiksi uusia tapoja muunnella ja organisoida joustavasti päiväkodin perinteisiä ryhmärakenteita. Johtajien sekä henkilöstön on tasapainoiltava jatkuvuuden ja pysyvyyden säilyttämisen sekä esimerkiksi lasten suuremman ikäjakauman tuomien haasteiden välillä. Tähän voisi olla toimiva ratkaisu nimenomaan 2–4-vuotiaiden ryhmät, joista voitaisiin siirtyä viisivuotiaiden ryhmiin, joita kutsutaan myös viskariryhmiksi, ja jos mahdollista viskariryhmä sellaisenaan voisi muuttua esiopetusryhmäksi, kun esiopetuksen aika koittaa. Tämä tukisi myös ohjaavissa asiakirjoissa mainittua ihmissuhteiden sekä vertaissuhteiden jatkuvuutta ja pysyvyyttä (Varhaiskasvatustilasto 540/2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018).

On huomioitava myös se, että lapsi voi joissain tapauksissa hyötyä siirtymästä ja siirtymä voi perustua lapsen aloitteeseen, kuten johtajat kuvasivat. Tällöin siirtyminen ryhmästä toiseen, vaikkakin se tapahtuisi kesken toimintakauden, voidaan katsoa perustuvan lapsen etuun ja olevan myönteinen asia. Tällaisissa tapauksissa etenkin lapsen omaa aloitetta siirtymiseen tulisi tukea. Johtajien kuvauksen mukaan ryhmien välinen yhteistyö on selvästi keino, joka edesauttaa lapsen aloitteesta tapahtuvaa siirtymää sekä niin sanotun siirtymäkynnyksen madaltumista. Lapsella on tällöin mahdollisuus hakeutua esimerkiksi isompien lasten seuraan ja olla mahdollisesti seuraava siirtymä. Myös siirtymien merkitystä lapsen tulevaisuudelle tulisi pohtia tarkemmin. Se, millaisia kokemuksia lapsia saa siirtymistä varhaisimpina vuosina, vaikuttaa myöhemmin hänen suhtautumiseensa siirtymiin (OECD 2017). Ainoastaan yksi haastatelluista johtajista pohti siirtymien merkitystä lapsen tulevaisuudelle seuraavasti: ”Sil on kuitenkin merkitystä niitten lasten ninku kehityksee ja myöhempää elämään kaikilla niill, mitä me tehää. Minkälaisii ratkasuja me tehää niitten eteen täällä tai heijän puolestaa tai perheitten puolesta joissaki tapauksissa, kun näit siirtymii mietitää.”

Tulevaisuudessa lapset kohtaavat esiopetukseen siirtymisen mahdollisesti jo vuotta aiemmin, eli sinä vuonna kun täyttävät viisi vuotta. Tämä realisoituu siinä kohdin, jos esiopetus Suomessa muuttuu kaksivuotiseksi (Holappa, Costiander, Haanpää, Kola-Torvinen & Packalen 2019). Kaksivuotisen esiopetuksen

pilotointi on kirjattu hallitusohjelmaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019). Esiopetukseen siirtymän myötä ainakin toimintakulttuuriin vaikuttava opetussuunnitelma muuttuu (Brotherus 2004, 13–14). Lasten täyttäessä viisi vuotta, he saataisivat kohdata merkittävän toimintakulttuurisen muutoksen, etenkin jos esiopetus järjestettäisiin esimerkiksi koulun tiloissa. Tämän muutoksen toteutuessa, varhaiskasvatuksen ryhmärakenteita tulisi pohtia uudelleen lapsen varhaiskasvatuspolun jatkumon näkökulmasta ja nimenomaan sitä, millaisen jatkumon varhaiskasvatus ennen esiopetukseen siirtymistä muodostaa.

Tämän tutkimuksen oleelliset tulokset liittyvät osallisuuden mahdollistamiseen, lapsen tukemiseen siirtymäprosessien aikana sekä perinteisten ryhmärakenteiden kyseenalaistamiseen. Siirtyvää lasta ajatellen, siirtymän ennakointi sekä hyvä valmistelu yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa, mahdollistaa entistä paremmin osallisuutta sekä tekee siirtymästä sujuvamman siirtymäprosessista riippumatta. Siirtymien tulisi olla lapsiperusteisia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017), eli tulisi ottaa huomioon jatkumo vertaissuhteissa (Brennan 2016; Fincham & Fellner 2016; O'Farrelly & Hennessy 2013), panostaa tutustumiseen sekä lapsen kannatteluun siirtymän jälkeen. Näitä osa-alueita tukee ryhmien välinen tiivis yhteistyö sekä tiedonsiirto yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten sekä huoltajien tehtävänä on toimia lapsen osallisuuden välittäjänä, unohtamatta lapsen aktiivista osallisuutta päätöksentekoon (Sheridan & Pramling Samuelsson 2011; Shier 2001) ja mahdollistaa sekä huomioida lapsen oma aloite siirtymälle. Yhteistyökäytänteitä osallistavampaan suuntaan tulisi kehittää prosessien eri vaiheissa. Jatkuvuuden ja pysyvyyden takaamiseksi tulee kyseenalaistaa perinteisiä ryhmärakenteita. Tavoitteena on viedä näitä edellä kuvattuja tutkimuksen tuloksia tutkimuksen kohteena olevaan kuntaan hyödynnettäväksi.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Tämän tutkimuksen kohteena olleiden lapsen varhaiskasvatuspolun aikaisten siirtymäprosessien tutkiminen on tärkeää, koska tutkimusta aiheesta on olemassa vähän ja kuitenkin kyseessä on ilmiö, joka koskettaa kaikkia suomalaisia

päiväkoteja vuosittain. Tutkimus kohdistui päiväkodin johtajien näkemyksiin siirtymäprosesseista, eli vain siirtymäprosessien yhteen niin sanottuun osallistujaryhmään. Tutkimuksen myötä löytyi vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin, eli tunnistettiin tekijöitä, jotka aiheuttavat siirtymiä ryhmästä toiseen ja vaikuttivat ryhmien muodostukseen. Päiväkodin johtajien näkemys siirtymäprosesseihin osallisista sekä osallisuuden näyttäytymisestä prosessien eri vaiheissa tavoitettiin. Myös johtajien kuvaamia siirtymää tukevia tekijöitä sekä varhaiskasvatuspolun jatkuvuutta tukevia toimivia käytänteitä tunnistettiin tutkimusaineistosta. Tämän tutkimuksen tavoitteita arvioitaessa kokonaisuutena, voidaan todeta niiden toteutuneen pitäen mielessä tutkimuksen keskittymisen päiväkodin johtajien näkökulmiin. Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa voidaan todeta validiteetin osalta, että tutkimuksen avulla saatiin selville johtajien näkemyksiä tarkastelun kohteena olevista ilmiöistä (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Tarkemman kuvauksen saavuttamiseksi, sekä uuden toimintakauden alussa tapahtuvista siirtymistä sekä toimintakauden aikaisista siirtymistä, tulisi tarkastella etenkin lasten, huoltajien sekä henkilöstön näkökulmia siirtymiin ja niiden toteutukseen. Vertailemalla eri näkökulmia olisi mahdollista saavuttaa kattavampi kuvaus prosessien kulusta kokonaisuutena. Esimerkiksi siirtymiä tukevien tekijöiden sekä toimivien käytänteiden kuvaaminen laajemmin ja luotettavammin, edellyttäisi kaikkien prosesseihin osallistuvien näkemysten tutkimista. Myös osallisuuden kokemus on vahvasti subjektiivista ja kuulematta itse henkilöitä, sen kuvaaminen on haasteellista. Kritiikkiä voikin esittää sen suhteen, onko osallisuuden näyttäytymisen ja mahdollistumisen tarkastelu perusteltua kuulematta lainkaan itse osallisia. Kuitenkin osallisuuden mahdollistaminen toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa velvoittaa päiväkodin johtajia, joten sen ottaminen tarkastelun kohteeksi oli perusteltua. On kuitenkin syytä pitää mielessä se, että osallisuuden toteutuminen ja käsityksen muodostaminen sen toteutumisesta on ideaali, jota on vaikea tavoittaa ja kuvata ulkopuolisena tutkijana. Tutkimuksen avulla tavoitettiin kuitenkin tietoa siitä, että osallisuus ja mahdollisuus siihen vaihtelee siirtymäprosessein eri vaiheissa ja myös eri prosessien välillä. Prosessien kehittämiseksi on tärkeää tuoda esiin juuri osallisuuden mahdollistumista prosessien eri vaiheissa.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti, tutkimustehtävä tarkentui prosessin edetessä, edellyttäen, että olin valmis pohtimaan uudelleen tutkimuslinjauksia (Kiviniemi 2018). Tutkimustehtävän tarkentaminen oli oleellista, jotta oli mahdollisuus tavoittaa nimenomaan tutkittavan ilmiön moniulotteisuus. Erityisesti oli tarpeen tarkentaa juuri sitä, että tässä tutkimuksessa informanteina toimivat päiväkodin johtajat ja tämä tutkimus rajoittuu tarkastelemaan tutkimuksen kohdetta heidän näkökulmastaan. Lopullisiin tutkimuskysymyksiin löydettiin vastauksia käytettävissä olevasta aineistosta. Aineistoa analysoitaessa suhteessa tutkimuskysymyksiin, ei ollut tarpeen kysyä haastateltavilta tarkennuksia vastauksiin, eikä mikään tutkimuskysymys jäänyt vaille vastauksia.

Jotta tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys säilyisi koko tutkimusprosessin ajan ja tutkimustulokset olisivat uskottavia, on hyvä kiinnittää huomiota seuraaviin tekijöihin aineistoa kerätessä: pilottihaastattelun tekeminen oleellisten kysymysten tarkentamiseksi, liian johdattelevien haastattelukysymysten välttäminen, muistiinpanojen tekeminen haastattelujen yhteydessä vaikkakin haastatellut nauhoitettiin, mahdollisuuden tarjoaminen haastateltaville tiivistää ja selvittää ajatuksiaan sekä kommenttejaan (Alshenqet 2014, 44). Koko tutkimusprosessin ajan pidettiin kiinni näistä periaatteista. On kuitenkin tiedostettava se tosiasia, että tutkija tekee aina tulkinnan haastateltavien kerronnasta, eikä pysty täysin kuvaamaan tutkittavien todellisia ajatuksia (Aaltio & Puusa 2011, 161).

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin juuri tätä tutkimusta varten ja tutkijan itsensä toimesta, tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta (Roos 2015, 169). Aineiston koko oli riittävä pro gradu -tasoiseen tutkimukseen. Aineistosta löytyi toistuvuutta useiden päiväkotien välillä prosessien kuvauksissa, mutta myös eroavaisuuksia ja poikkeavia näkökulmia asetettuja tutkimuskysymyksiä ajatellen. Aineistoa oli verrattain paljon ja suppeampi aineisto olisi mahdollistanut johtajien kerronnan arvioinnin vielä syvällisemmin ja olisi ollut mahdollista paneutua vielä tarkemmin johtajien kerronnan eroavaisuuksiin.

Haastatteluista muodostetusta tutkimusaineistosta edelleen muodostetut tutkimustulokset ovat aina kunkin tutkijan subjektiivinen tulkinta aineistosta (Aaltio & Puusa 2011, 158). Tämän tutkimuksen kohteena olevan ilmiöön liittyvä vähäisen tutkimuksellisen tiedon määrän voi ajatella oleva etuna pohdittaessa

sitä, ohjaako olemassa oleva tieto liikaa aineiston analyysiä. Toisaalta aiemman tutkimustiedon saatavuus ja mahdollisuus vertailuun olisi lisännyt osaltaan tulosten luotettavuutta. Tämän tutkimuksen kohdalla aineistoa tarkasteltiin vailla ennakkoteorioita ja avoimin mielin. Kuitenkin on tunnistettava se rajoite, että toimin itse päiväkodin johtajana ja olen tekemissä tutkimuksen kohteena olevien prosessien kanssa, enkä täysin voi pyyhkiä mielestäni omaa kokemusmaailmaani. Päiväkotirakenteen ja prosessien taustalla olevien tekijöiden tunnistaminen auttoi pääsemään syvemmälle päiväkotikohtaisiin prosesseihin, jotka esiintyivät yksittäisten päiväkodin johtajien kerronnassa. Toisaalta aineisto oli runsasta, sisälsi erilaisia kuvauksia prosesseista ja siitä oli mahdollisuus löytää laajempiakin teemoja, jotka esiintyivät useampien johtajien kerronnassa.

Aineiston analyysi on pyritty kuvaamaan tarkasti toistettavuuden sekä luotettavuuden takia, sekä tutkimukseen liittyvät rajoitteet on pyritty tuomaan esiin tutkimusta arvioitaessa (Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen 2010). Elon ja Kynäksen (2008, 113–114) mukaan aineistosta tuotettua informaatiota ei kannata ryhtyä tiivistämään liikaa, jottei aineiston rikkaus ja asiayhteys katoaisi. Tätä pohdittiin erityisesti teemojen muodostamisen yhteydessä, jotta niiden avulla löytyisi mahdollisimman laajoja ja moniulotteisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Valittujen teemojen toimivuutta suhteessa aineistoon, voi esimerkiksi tarkastella siitä näkökulmasta, että teemojen avulla löytyi eroavaisuuksia sekä yhteneviä piirteitä eri prosessein välillä ja näin ollen näyttäytyi prosessien erilaisuus. Teemoja tarkasteltiin ja pohdittiin useaan kertaan prosessin aikana. Lopullisista teemoista löytyi yhtymäkohtia aiemman tutkimuksen tulosten kanssa (O'Farrellyn ja Hennessyn 2013). Osa teemoista on niin lähellä toisiaan, että niiden pohtiminen vieläkin syvällisemmin olisi saattanut johtaa joidenkin teemojen yhdistämiseen ja myös oleellisten nyanssierojen löytymiseen.

Aineiston analysoinnin alkuvaiheessa ote aineistoon oli vahvasti luokitteleva ja määrällinen, joka oli välttämätöntä, jotta laajasta aineistosta muodostui selkeä ja tarkka kuva. Tutkimusraportin edetessä analyysi suuntautui uudella tavalla sisällöllisemmäksi ja edelleen laadullisemmaksi kohti uusia ulottuvuuksia tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Alkuvaiheessa aineiston teemoittelu ja kaantui vahvasti, kenties ennako-oletusten myötä, haastattelussa käytettyjen

teemojen mukaisesti, vaikkei niitä käytettykään analyysin pohjana. Analyysin edetessä aineistoa siirryttiin tarkastelemaan siinä sisällöllisesti esiintyvien ulottuvuuksien näkökulmasta. Esimerkiksi kolmannen tutkimuskysymyksen osalta käytiin pitkällistä pohdintaa sen suhteen, mistä johtajien kuvaamisessa onnistumissa, haasteissa ja kehittämiskohteissa on tosiasiallisesti kyse. Tämän pohdinnan myötä muodostettiin teemoja, jotka kuvaavat lasta siirtymässä tukevia tekijöitä sekä toimivia käytänteitä, joiden myötä on mahdollisuus tukea lapsen varhaiskasvatuspolun jatkuvuutta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, ovatko tutkimuksen tulokset siirrettävissä johonkin toiseen tutkimusympäristöön ja jos aiheutta tutkittaisiin uudelleen, olisiko mahdollista päätyä samankaltaisiin tuloksiin (Aaltio & Puusa 2011, 156). Kuten luvuissa 6.3 ja 7.1 todettiin, tämän tutkimuksen tuloksissa on löydettävissä yhteneväisyyksiä sekä Garpelinin ja kumppaneiden (2010) että O'Farrellyn ja Hennesyn (2013) tekemien varhaiskasvatuspolun aikaisiin siirtymiin liittyvien tutkimusten tulosten kanssa. Tämä yhtäläisyys osaltaan lisää tämän tutkimuksen luotettavuutta. Vaikka tutkimuksen tulokset sellaisinaan eivät olisi yleistettävissä, on niiden avulla mahdollisuus lisätä tutkimuksen kohteena olevan ilmiön kuvaamista ja ymmärrystä (Aaltio & Puusa 2011, 157). Tämän tutkimuksen avulla on tuotettu tietoa tekijöistä, jotka aiheuttavat siirtymiä ryhmästä toiseen, vaikuttavat ryhmien muodostukseen, lasta tukevia tekijöitä siirtymissä sekä keinoja, joilla siirtymiä kesken toimintakauden on mahdollista välttää. Näitä tuloksia on mahdollisuus hyödyntää siirtymäprosesseja sekä päiväkotien ryhmärakenteista pohdittaessa.

Mahdollisiksi jatkotutkimusaiheiksi esitetään ensinnäkin samankaltaisen tutkimuksen toteuttamista laajemmassa mittakaavassa, jonka avulla olisi mahdollista saavuttaa vertailevaa tietoa tämän tutkimuksen rinnalle. Edelleen olisi mahdollista saada myös vertaisarviointia tutkijakollegoilta ja sen myötä lisätä tämän tutkimuksen luotettavuutta. Myös johtajien ajatuksia omasta tehtävästä prosessissa tai prosessien omistajina olisi mahdollista tarkastella osana varhaiskasvatuksen johtajuustutkimusta. Tutkimustuloksissa ei juuri näyttäytynyt lapsen palvelutarpeen muuttumisen vaikutukset siirtymiin, joten sen tutkiminen toisi

osaltaan lisää tutkimuksellista tietoa lapsen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta.

Alasuutari (2003, 169) pohtii väitöstutkimuksessaan, miten voidaan määrittellä lapsen kasvatukseen liittyvien ratkaisuiden olevan oikeita ja oikeutettuja. Tähän liittyy kasvattajien asiantuntijuus ja vastuu. Hän kehottaakin neuvottelevuuteen huoltajien kanssa suorien vastausten antamisen sijaan. Jotkut johtajat kertoivat, että huoltajat eivät ole esittäneet eriäviä mielipiteitä siirtymistä. Tämän tutkimuksen aineisto ei kuitenkaan anna tietoa siitä, onko huoltajille annettu mahdollisuus esittää eriäviä mielipiteitä, vai ovatko kasvattajien tarjoamat perustelut olleet niin vakuuttavia, että heidän tunteensa tai ajatuksensa on näyttäytynyt vähäpätöiseltä niiden rinnalla. Entä mikä on lapsen näkemys ja sen merkitys pohdittaessa häntä koskevaa siirtymää. Kuten jo edellä todettiin, tämän tutkimuksen kohteena olleiden ilmiön laajemmalle kuvaamiselle olisi ensiarvoisen tärkeää tutkia, miten lapset ja huoltajat sekä henkilöstö kokevat oman osallisuutensa siirtymäprosesseihin ja niihin liittyvään päätöksentekoon.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon Opisto, 153-166.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus. Väitöskirja.
- Alasuutari M. 2010. Striving at partnership: Parent-practitioner relationships in finnish early educators' talk. *European Early Childhood Education Research Journal* 18 (2), 149-161.
- Alasuutari, M. 2014. Voicing the child? A case study in Finnish early childhood education. *Childhood* Vol. 21 (2), 242-259.
- Alila, K. 2017. Siirtymät ja jatkumot yhtenä laadun näkökulmana: OECD Starting Strong V Transition -raportin keskeiset tulokset sekä Suomen maaraportin esittely. Varhaiskasvatuksen tulevaisuus -seminaari. Esitys 27.9.2017. Helsinki.
<https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/kotisivut/cildcare/uutiset/kirsi-alila.pdf> (Luettu 20.11.2019.)
- Alshenqet, H. 2014. Interviewing as a Data Collection Method: A Critical Review. *English Linguistics Research* Vol. 3, No. 1, 39-45.
- Atwool, N. 2006. Participation in decisionmaking: The experience of New Zealand children in care. *Child Care in Practice* Vol. 12, No. 3, 259-267.
- Babić, N. 2017. Continuity and discontinuity in education: example of transition from preschool to school. *Early Child Education and Care* 187 (2), 1509-1609.
- Bernal, R., Attanasio, O., Peña, X. & Vera-Hernández, M. 2019. The effects of the transition from home-based childcare to childcare centers on children's health and development in Colombia. *Early Childhood Research Quarterly* Vol. 47, 418-431.

- Bowes, J., Wise, S., Harrison, L., Sanson, A., Ungerer, J., Watson, J. & Simpson, T. 2003. Continuity of care in the early years? *Family Matters*, 64(Autumn), 30-35.
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3, 77-101.
- Brennan, M. 2016. Rule breaking in the child care center: Tensions for children and teachers. *International Journal of Early Childhood*, 48 (1), 1-15.
- Brooker, L. 2008. Supporting transitions in the early years. Bergshire: Open University Press.
- Brotherus, A. 2004. Esiopetuksen toimintakulttuuri lapsen näkökulmasta. Helsingin yliopisto: Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 251. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Cryer, D., Wagner-Moore, L., Burchinal, M., Yazejian, N., Hurwitz, S. & Wolery, M. 2005. Effects of transitions to new child care classes on infant/toddler distress and behavior. *Early Childhood Research Quarterly* 20 (1), 37-56.
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107-115.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalla, 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, E-kirja.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Helsinki: Opetushallitus.
- European Commission/EACEA/Eurydice. 2019. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe - 2019 Edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fabian, H. 2007. Informing transitions. Teoksessa Dunlop A.-W. & Fabian, H. (toim.) *Informing transitions in the early years*. Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press, 3-17.
- Fabian, H., Dunlop, A-W. 2002. Introduction. Teoksessa Fabian, H. & Dunlop, A-W. (toim.). *Transitions in the Early Years: Debating continuity and*

- progression for young children. London: Taylor & Francis e-Library, 15–22.
- Fincham, E. N. & Fellner, A. R. 2016. Transitional practice: teachers and children in-between classrooms in one early childhood centre. *Journal of Early Childhood Research* 14 (3), 310–323.
- Garpelin, A., Kallberg, P., Ekström, K. & Sandberg, G. 2010. How to organise transitions between units in preschool. Does it matter? *International Journal on Transitions in Childhood* 4, 4–12.
- Graneheim, U., Kindgren, B. M. & Lundman, B. 2017. Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussin paper. *Nurse Education Today*, 56, 29–34.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Holappa, A-S., Costiander, K., Haanpää, S., Kola-Torvinen, P. & Packalen, P. 2019. Kaksivuotinen esiopetus. Alustava selvitys 2019. Raportit ja selvitykset 2019:2a. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kaksivuotinen_esiopetus.pdf (Luettu 5.1.2020.)
- Hujala, E., Turja, L., Gaspar, M. F., Veisson, M. & Waniganayake, M. 2009. Perspectives of early childhood teachers on parent-teacher partnerships in five European countries. *European Early Childhood Education Research Journal* 17 (1), 57–76.
- Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.). 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Johansson, I. 2007. Horizontal transitions: what can it mean for children in the early school years? Teoksesta A.-W. Dunlop & H. Fabian (toim.) *Informing transitions in the early years*. Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press, 33–44.
- Kangas, J. 2016. Enhancing children’s partisipation in early childhood education through participatory pedagogy. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

- Kangas, K-S. 2013. Päiväkodin pienryhmötoiminta ja lasten osallisuus. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2019. Arvioinnin perusta: Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset sekä laatuindikaattorit. <https://karvi.fi/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset/> (Luettu 21.12.2019.)
- Karikoski, H. 2008. Lapsen koulunaloittaminen ekologisena siirtymänä. Vanhemmat informantteina lapsen siirtymisessä esiopetuksen kasvuympäristöistä perusopetuksen kasvuympäristöön. Oulu: Oulun yliopisto. Väitöskirja.
- Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2017. Eheä kasvunpolku - haaste yhteistyölle. Teoksessa Hujala, E. ja Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja (4. painos). Jyväskylä: PS-Kustannus, 77-91.
- Karila, K. 2012. A Nordic Perspective on Early Childhood Education and Care Policy. *European Journal of Education*, 47(4), 584-595.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, R. (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 91-108.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus, tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus: raportit ja selvitykset 2016:6. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Karila, K., Kosonen T. & Järvenkallas S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030. Suuntaviivat varhaiskasvatuksen osallistumissasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>
- Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. 2013. Yhteenvedo: Siirtymät varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen haasteena. Teoksessa

- K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhältö (toim.) Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla, 53–54.
- Kikas, E., Poikonen, P-L., Kontoniemi, M., Lyyra, A-L., Lerkkanen, M-K. & Niilo, A. 2011. Mutual trust between kindergarten teachers and mothers and its associations with family characteristics in Estonia and Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research* 55 (1), 23–37
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa. R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. PS kustannus. Jyväskylä, E-kirja, osa 1.
- Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Kuntalaki. 410/2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410#Pidp446819392>
(Luettu 30.12.2019.)
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, A. Ja Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, M. & Hyvärinen, J. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, E-kirja.
- Lapsen oikeuksien sopimus. 1991. UNICEF. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (Luettu 30.12.2019.)
- Markström, A. M. & Halldén, G. 2009. Children's Strategies for Agency in Preschool. *Children and Society*. Vol. 23 (2), 112–122.
- Moilanen, P. & Räihä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, R., (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (5.painos). PS-Kustannus: Jyväskylä, 43–61.
- O'Connor, A. 2018. *Understanding Transitions in the Early Years: Supporting Change through Attachment and Resilience*, Second edition. Oxon: Routledge.

- OECD. 2017. Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education, Starting Strong. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264276253-en>
- O'Farrelly, C. & Hennessy, E. 2013. Understanding transitions within early childhood care and education settings: the perspectives of professionals. *International Journal of Transitions in Childhood* 6, 3–15.
- O'Farrelly, C. & Hennessy, E. 2014. Watching transitions unfold: a mixed-method study of transitions within early childhood care and education settings. *Early Years* 34 (4), 329–347.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Varhaiskasvatuksen siirtymiä selvitettiin OECD-maissa. Jukaistu 21.6.2017. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/varhaiskasvatuksen-siirtymia-selvitettiin-oecd-maissa (Luettu 14.2.2019.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Opetusministeri Andersson ja tiede- ja kulttuuriministeri Kosonen: Hallitus panostaa koulutukseen ja osaamiseen. Tiedote 17.9.2019. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/opetusministeri-andersson-ja-tiede-ja-kulttuuriministeri-kosonen-hallitus-panostaa-koulutukseen-ja-osaamiseen (Luettu 11.1.2019)
- Puccioni, J. 2018. Understanding how kindergarten teachers' beliefs shape their transition practices. *School Community Journal*, Vol.28 (1), 249-272.
- Puroila, A-M. ja Kinnunen S. 2017. Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160405/78_L_oppuraportti%20VakaVai%20051217docx.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Luettu 19.11.2019.)
- Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Johtamistaidon Opisto, 73–87.

- Raittila, R. 2008. Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Ranta, S., Kettumäki, S., Tilli, S., Kuitunen, H., Seppänen, E.K. & Vikeväkorva, S. 2018. Suhdelukuselvitys, käyttöasteajattelun vaikutukset, haasteet ja ongelmat. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.files.wordpress.com/2018/06/suhdelukuselvitys-2018.pdf> (Luettu 21.12.2019.)
- Rimm-Kaufman, S. E. & Pianta, R. C. 2000. An ecological perspective on the transition to kindergarten: a theoretical framework to guide empirical research. *Journal of Applied Developmental Psychology* 21 (5), 491–511.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. University of Tampere. Tampere University Press. Väitöskirja.
- Rutanen, N. ja Karila, K. 2013. Institutionaaliset siirtymät alle kolmivuotiaista viskareiden ja eskareiden kautta kouluun. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhältö (toim.) *Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*, 17–24.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, M. Nikander & J. Hyvärinen. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, E-kirja.
- Salminen, J. 2013. Case study on teachers' contribution to children's participation in Finnish preschool classrooms during structured learning sessions. *Frontline Learning Research* 1, 72-80.
- Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. 2001. Children's conceptions of participation and influence in pre-school: a perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood*. Vol. 2. (2), 169–194.
- Shier, H. 2001. Pathways to participation: Openings, opprtunities and obligations. A new model for enhancing children's participation in decision-making, in line with article 12.1. of the United Nations Convention on the rights of the Child. *Children & Society*. Vol. 15, 107–117.

- Sinclair, R. 2004. Participation in practice: Making it meaningful, effective and sustainable. *Children & Society*, 18, 106–118.
- Suomen perustuslaki. 731/1999.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (Luettu 30.12.2019.)
- Soini, T., Pyhältö K. & Pietarinen, J. 2013. Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhältö (toim.) *Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. OPH Raportit ja selvitykset 2013:17 Helsinki: Opetushallitus, 6–16.
https://peda.net/joensuu/jsv1/asl/kk/siirtym%C3%A4t:file/download/a890da166d091718c69bc7606865ee17c99c12e7/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf
- Strawhacker, M. T. 2013. First Steps: Making the Transition to Preschool. *NASN School Nurse; Thousand Oaks*, Vol. 28 (5), 242–245.
- Tilastokeskus. 2019. Tilastollinen kuntaryhmitys 2019.
https://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/kunta/001-2019/kunta_kr.html (Luettu 18.11.2019.)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Luotettavuus laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Tuomi, J. & Sarajärvi, A. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi, E-kirja, luku 6.
- Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 2. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.). *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino, 36–55.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019.

- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta. 753/2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753> (Luettu 20.2.2019.)
- Varhaiskasvatustilaki 540/2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. (Luettu 20.2.2019.)
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.
Helsinki: Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Venninen, T. & Purola, K. 2013. Educators' views on parents' participation on three different identified levels. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti*, Vol. 2, No. 1, 48–62.
- Viitala, S. 2015. Ryhmäkoko ja pienryhmätoiminta taaperoiden päiväkotihoidossa. *Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien käsityksiä ryhmien muodostamisen perusteista*. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. 2018. *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018.
<https://karvi.fi/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset/>
- Vuorisalo, M. 2013. *Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa*. Children's fields and capitals. Participation and the construction of inequality in preschool. Doctoral dissertation. University of Jyväskylä. Väitöskirja.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41398/978-951-%2039-5205-1.pdf?sequence=2>
- Wasik, B. 2008. Whwn fewer is more: Small Groups in early childhood classrooms. *Early Childhood education Journal*, 35, 515–521.

LIITTEET

Liite 1. Tiedote päiväkodin johtajille

Hyvä päiväkodin johtaja

Kutsun sinut osallistumaan varhaiskasvatuksen maisteriopintoihini liittyvään Pro gradu -tutkimukseen. Tutkimuksen aiheena on Varhaiskasvatuspolun aikaiset siirtymät ryhmästä toiseen (työnimi). Tutkimus kohdistuu (poistettu) kaupungin päiväkoteihin ja sen tarkoituksena on tuottaa mahdollisesti materiaalia myös (poistettu) kaupungin varhaiskasvatuksen käyttöön siirtymiin liittyvien prosessien kehittämiseksi.

Siirtymillä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan lasten siirtymiä ryhmästä toiseen päiväkotipolun aikana kesken vuotta tai uuden toimintakauden alussa. Siirtymäprosesseilla tarkoitetaan näihin siirtymiin liittyviä prosesseja, joista päiväkodin johtaja on vastuussa oman päiväkotinsa osalta.

Tutkimukseen tullaan haastattelemaan (poistettu) kaupungin päiväkodin johtajia, pois lukien (poistettu) päiväkotien johtajat. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina, jotka nauhoitetaan tarkan litteroinnin mahdollistamiseksi. Haastatteluista tehdään myös kirjallisia muistiinpanoja. Haastatteluun kuluu aikaa arviolta noin yksi tunti. Haastattelu voidaan toteuttaa joko haastateltavan päiväkodilla tai muussa sovituksessa paikassa. Haastattelujen pohjana käytetään liitteenä (LIITE 1) olevaa teemahaastattelun runkoa, johon jokaisella haastateltavalla on mahdollisuus tutustua etukäteen. Haastattelut tulevat ajoittumaan elo-syyskuulle 2019. Jokaiselta haastateltavalta tullaan pyytämään suostumus oheisella kirjallisella suostumuslomakkeella (LIITE 3). Suostumukset säilytetään suljetussa kuoressa, lukitussa kaapissa.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja tutkittavalla on oikeus peruuttaa suostumuksensa tutkimukseen missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Kieltäytymisestä tai perumisesta ei aiheudu tutkittavalle mitään haittaa. Haastattelumateriaalia tullaan käsittelemään ja säilyttämään liitteenä (LIITE 2) olevan tietosuojailmoituksen mukaisesti. Haastattelumateriaalia tullaan käsittelemään

nimettömänä. Tutkimusjulkaisussa käytetään mahdollisesti haastateltavien suoria sitaatteja nimettöminä. Tutkimuksen raportoinnin yhteydessä tulee esiin kaupunki, jonka päiväkodin johtajille haastattelut on suoritettu. Haastateltava saattaa haastattelussa tuoda ilmi jotakin oleellista tutkimukseen liittyen, mistä hänet voi yhdistää kyseisen kaupungin tiettyyn päiväkotiin.

Jos päiväkotinne siirtymiin liittyy kirjallista materiaalia, esimerkiksi vanhemmille laadittuja tiedotteita tai muita kirjauksia, joissa on kuvattu siirtymiä, toivoisin sinun ottavan kyseiset dokumentit mukaan haastattelun liitteeksi.

Tulen olemaan yhteydessä kaikkiin haastateltaviin kesän aikana haastattelujen sopimiseksi.

Vastaan mielelläni kaikkiin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin.

Terveisin

Mirva Nousiainen

puh. (poistettu), email (poistettu)

Liite 2. Teemahaastattelun runko

Liite 3. Suostumus tutkimukseen

Jyväskylän yliopisto

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Varhaiskasvatuspolun aikaiset siirtymät ryhmästä toiseen – millä perusteella ja kenen ehdoilla? (työnimi).

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle tutkimuksesta saamassani info-kirjeessä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Mirva Nousiainen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen tutustunut tietosuojailmoituksessa kerrottuihin rekisteröidyn oikeuksiin ja rajoituksiin.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä Ei

Suostun siihen, että haastatteluaineisto arkistoidaan mahdollista jatkotutkimusta varten viideksi vuodeksi.

Kyllä Ei

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus Päiväys

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvallisesti niin kauan kuin aineisto on tunnisteellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.